

Fakulteta za pravo in ekonomijo

Dodiplomski študijski program Poslovne vede

Kristjan-Jean Gruden

RAZISKAVA O ŠTUDENTSKIH POSOJILIH GLEDE NA
BRUTO DOMAČI PROIZVOD NA PREBIVALCA

Diplomska naloga

Mentor: dr. Primož Dolenc

Somentorica: mag. Jasmina Jagodnik

Ljubljana, 2025

Fakulteta za pravo in ekonomijo

Dodiplomski študijski program Poslovne vede

Kristjan-Jean Gruden

RAZISKAVA O ŠTUDENTSKIH POSOJILIH GLEDE NA
BRUTO DOMAČI PROIZVOD NA PREBIVALCA

Diplomska naloga

Mentor: dr. Primož Dolenc

Somentorica: mag. Jasmina Jagodnik

Ljubljana, 2025

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Primožu Dolencu in somentorici mag. Jasmini Jagodnik za tehnično pomoč, smernice pri prestrukturiranju vsebine in zaključevanju diplomske naloge. Prav tako se zahvaljujem družini, sosedom in prijateljem za potrpežljivost in podporo.

Seznam kratic

BDP	Bruto domači proizvod
EEA	Evropska ekonomska regija
EU	Evropska unija
CEDEFOP	Evropski center za razvoj poklicnega izobraževanja in usposabljanja
CSLP	Canadian Student Loan Program (kanadska študentska posojila)
HECS	Higher Education Contribution Scheme (odložena plačila posojila)
HELP	Higher Education Loan Program (avstralska terciarna posojila)
HFLS	Hebrew Free Loan Society (Židovsko društvo za brezobrestna posojila)
HRDA	Human Resource Development Authority (Urad za humanitarni razvoj)
IER	Inštitut za ekonomska raziskovanja
KFW	Kreditanstalt für Wiederaufbau (nemška razvojna banka)
ZDA	Združene države Amerike
VB	Velika Britanija
WDI	World Development Indicators (svetovni razvojni kazalniki)

KAZALO

1. Uvod	8
2. Teoretični del.....	10
2.1 Opredelitev državno podprtih posojil za izobraževanje.....	11
2.2 Utemeljitev za uvedbo posojil za izobraževanje	12
2.3 Študentska posojila in BDP na prebivalca v Evropski uniji	15
2.3.1 Luksemburg	16
2.3.2 Danska	17
2.3.3 Nizozemska.....	18
2.3.4 Švedska.....	19
2.3.5 Finska.....	20
2.3.6 Nemčija.....	21
2.3.7 Francija	22
2.3.8 Italija	23
2.3.9 Malta	24
2.3.10 Španija	25
2.3.11 Slovenija	26
2.3.12 Estonija	27
2.3.13 Portugalska	28
2.3.14 Litva	29
2.3.15 Slovaška	30
2.3.16 Latvija	31
2.3.17 Grčija.....	32
2.3.18 Madžarska	33
2.4 Študentska posojila in BDP na prebivalca izven EU.....	34
2.4.1 Norveška.....	35
2.4.2 Združene države Amerike.....	36
2.4.3 Avstralija	37
2.4.4 Kanada	39
2.4.5 Izrael	40
2.4.6 Velika Britanija.....	41
2.4.7 Kitajska	42
2.4.8 Indija	43

3.	BDP na prebivalca izbranih držav	44
3.1	Države, ki imajo študentska posojila, glede na BDP na prebivalca	45
3.2	Države, njihov BDP in leto uvedbe študentskih posojil.....	46
3.3	Rast BDP na prebivalca po uvedbi študentskih posojil	48
4.	Druga hipoteza	49
5.	Zaključek.....	51
	REFERENCE	52
	PRILOGA	61
	Intervju s Sebastjanom Česnikom, direktorjem E-študentskega servisa	61
	POVZETEK.....	66
	ABSTRACT.....	67

Kazalo slik

Slika 1: Državna posojila za izobraževanje	10
Slika 2: BDP na prebivalca – Luksemburg	16
Slika 3: BDP na prebivalca – Danska	17
Slika 4: BDP na prebivalca - Nizozemska	18
Slika 5: BDP na prebivalca – Švedska	19
Slika 6: BDP na prebivalca – Finska	20
Slika 7: BDP na prebivalca – Nemčija	21
Slika 8: BDP na prebivalca – Francija	22
Slika 9: BDP na prebivalca – Italija	23
Slika 10: BDP na prebivalca – Malta	24
Slika 11: BDP na prebivalca – Španija	25
Slika 12: BDP na prebivalca – Slovenija	26
Slika 13: BDP na prebivalca – Estonija	27
Slika 14: BDP na prebivalca – Portugalska	28
Slika 15: BDP na prebivalca – Litva	29
Slika 16: BDP na prebivalca – Slovaška	30
Slika 17: BDP na prebivalca – Latvija	31
Slika 18: BDP na prebivalca – Grčija	32
Slika 19: BDP na prebivalca – Madžarska	33
Slika 20: BDP na prebivalca – Norveška	35
Slika 21: BDP na prebivalca - ZDA	36
Slika 22: BDP na prebivalca – Avstralija	37
Slika 23: BDP na prebivalca - Kanada	39
Slika 24: BDP na prebivalca – Izrael	40
Slika 25: BDP na prebivalca – VB	41
Slika 26: BDP na prebivalca – Kitajska	42
Slika 27: BDP na prebivalca – Indija	43

Kazalo tabel

Tabela 1: Študentska posojila v EU.....	15
Tabela 2: Študentska posojila izven EU.	34
Tabela 3: Lasten prikaz sistema študentskih posojil preučevanih držav.	44
Tabela 4: Urejen seznam 1.....	45
Tabela 5: Urejen seznam 2.....	46

1. Uvod

Po podatkih raziskave *Evroštudent VI* so bili v letih 2016–2018 »povprečni stroški študenta 413,3 evra [...], medtem ko je višina povprečne slovenske štipendije 122 evrov [...] Očitno je torej, da državne štipendije kot ukrep, ki bi študentom iz socialno ogroženih okolij omogočil izobraževanje, za doseganje svojega namena, niso dovolj visoke« (ŠOS 2020).

Problem študentskega financiranja temelji na dilemi med različnimi pristopi k financiranju visokega izobraževanja, ki jih uporabljajo države. Nekatere države so vzpostavile sisteme študentskih posojil, ki omogočajo, da študenti prispevajo k stroškom svojega izobraževanja, medtem ko druge ostajajo pri modelih subvencioniranega študija (Woodhall 1987, 15). Iz socialistične perspektive se subvencije obravnavajo kot ključno orodje za zagotavljanje osnov. Socialna »država prevzema odgovornost za zagotavljanje osnovnih oblik blaginje za svoje državljane« (Vidmar 2008, 12).

V kapitalistični misli se na subvencije pogosto gleda s skepticizmom, saj izkrivljajo tržne sile in ustvarjajo neučinkovitosti. Ta razhajanja so rezultat različnih družbenih, ekonomskih in političnih prioritet, kar ustvarja kompleksna vprašanja o pravičnosti, učinkovitosti in dostopnosti izobraževanja (Woodhall 1986, 16).

Postavljamo dve hipotezi. Prva je, da imajo v državah z visokim bruto domačim proizvodom (v nadaljevanju BDP) na prebivalca dostopna študentska posojila. Druga hipoteza je, da se je državam po uvedbi študentskih posojil povečal BDP na prebivalca.

Dokazovanje neposredne povezave presega metodologijo in obseg diplomske naloge.

Teoretična izhodišča so postavljena na podlagi teorije financiranja izobraževanja, ki zagovarja prenos finančnega bremena s strani države na študente, saj bodo le-ti imeli neposredne koristi od svojega izobraževanja v obliki boljših zaposlitvenih priložnosti in višjih prihodkov. Britanska ekonomistka Maureen Woodhall in raziskovalci ekipe Milene Bevc iz Inštituta za ekonomsko raziskovanje (v nadaljevanju IER) so skupno v preteklosti poudarjali, da najbolj pravičen sistem financiranja visokega šolstva vključuje državno podprta študentska posojila, ki jih prevzamejo študentje za financiranje svojega študija. (Bevc 1997, 9; Woodhal 1987, 16 – 19).

Namen diplomske naloge je dvojen. Raziščemo, če imajo države z višjim BDP na prebivalca uveljavljena študentska posojila za izobraževanje in ugotovimo, če se neposredno ali v letih po uvedbi študentskih posojil izboljša tudi BDP na prebivalca izbranih držav. Vendar je potrebno poudariti že na začetku, da so v izbranih državah na voljo različni načini financiranja študija. Dostopnost posojil je zato le del širšega sistema in na podlagi naše raziskave ne moremo trditi o neposrednem vplivu posojil na rast BDP.

V tej nalogi uporabimo kombinacijo kvalitativnih in kvantitativnih raziskovalnih metod. Pregled relevantne literature je omogočil razumevanje osnovnih konceptov študentskih posojil in njihove povezave z BDP na prebivalca. Poleg tega smo našli informacije o sistemih študentskih posojil v različnih državah, pri čemer so zbrani podatki prikazani v obliki tabel in grafov za boljšo ponazoritev trendov.

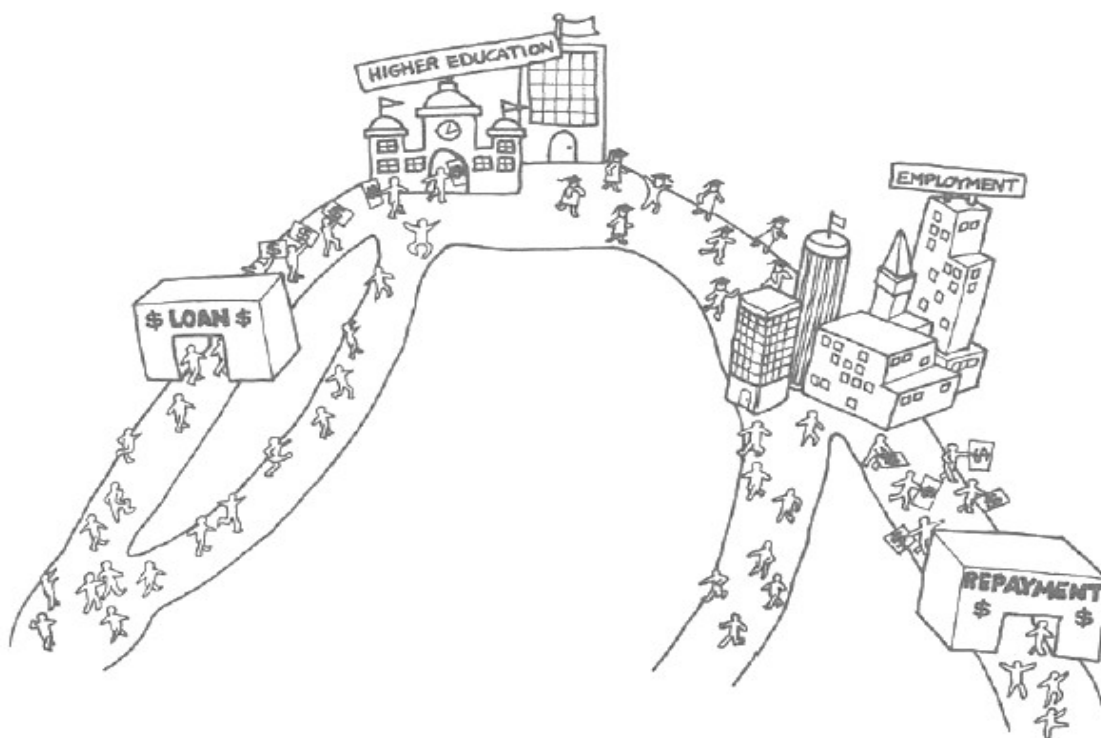
Prvotno predvidena glavna metoda raziskovanja je bil strukturiran intervju s predstavniki bank. Vendar na povabila za intervjuje o sistemu študentskih posojilih v Sloveniji nismo dobili odziva. Opravili pa smo intervju s strokovnjakom študentskega financiranja (Sebastjanom Česnikom, direktorjem E-študentskega servisa), kar je zagotovilo praktičen vpogled v izzive in prednosti študentskih posojil.

Ena izmed začetnih omejitev pri pisanju naloge je bilo razmeroma nepoznano področje ekonomike izobraževanja kot raziskovalne discipline, kar je pomenilo, da so bile informacije pridobljene iz različnih virov in v različnih jezikih, pogosto z raznolikimi metodološkimi pristopi. Prav tako so razlike v ekonomskih in družbenih kontekstih držav predstavljale izziv pri primerjavi podatkov. Vendar smo skozi raziskovalni proces uspeli preseči te omejitve s kritičnim izbiranjem ustreznih virov in premišljenim primerjanjem podatkov, kar nam je omogočilo oblikovanje smiselnih zaključkov.

V diplomski nalogi smo se osredotočili na raziskovanje državno podprtih študentskih posojil in njihove povezave z BDP na prebivalca za izbrane države. Izbrane države so članice Evropske unije (v nadaljevanju EU) in devet držav, ki so izven EU. Te izbrane države skupaj prispevajo k več kot 70 % svetovnega BDP. Diplomska naloga celovito predstavi teoretično izhodišče študentskih posojil.

2. Teoretični del

Na Sliki 1 je simbolični prikaz procesa izobraževanja, financiranja z izobraževalnimi posojili in prehoda na trg dela. Na levi strani je stavba z oznako »LOAN« (posojilo), kamor ljudje vstopajo, kar simbolizira jemanje študentskega posojila za financiranje izobraževanja. Na vrhu hriba je stavba z napisom »HIGHER EDUCATION« (visoko izobraževanje). Tu ljudje nadaljujejo svojo pot po prejemu posojila, kar ponazarja izobraževalni proces. Po izobraževanju ljudje nadaljujejo svojo pot proti stavbam, označenim z »EMPLOYMENT« (zaposlitev), kar simbolizira začetek kariere in pridobivanje prihodkov. Na desni strani slike je stavba z oznako »REPAYMENT« (odplačilo), kjer dolžni ljudje zaključujejo pot z odplačevanjem študentskega posojila.

Slika 1: Državna posojila za izobraževanje (William Pang & Centre of Media Resources).

2.1 Opredelitev državno podprtih posojil za izobraževanje

Posojila za izobraževanje, pogosto imenovana tudi študentska posojila ali študentski krediti, so finančni instrumenti, namenjeni zagotavljanju kakovostnega izobraževanja.

Državne podpore za študentska posojila se med državami razlikujejo. Sheme študentskih posojil, ki delujejo v različnih državah, in pogoji, pod katerimi se te sheme izvajajo, se razlikujejo. Sheme študentskih posojil, ki so vzpostavljene v različnih državah, odražajo raznolikost nacionalnih politik, ekonomskih razmer in izobraževalnih prioritet (Svetovna banka 1987, 445–450).

Spletni slovar Cambridge navaja opredelitev študentskih posojil, ki jo po slovensko prevedemo tako: Študentsko posojilo je pogodba, s katero si študent izposodi denar pri banki za plačilo svojega izobraževanja in potem denar vrne, ko konča študij in začne opravljati svoj poklic (Cambridge 2013).

Svetovna banka navaja, naj bodo ta posojila zasnovana kot časovno zamaknjene finančne obveznosti, ki se uporabljajo za kritje realne šolnine in dejanskih življenjskih stroškov z vsemi obveznostmi izobraževanja (Svetovna banka 1983, 9).

V publikaciji Svetovne banke je zapisano, da ima uvedba posojil za izobraževanje učinek, ko je zraven uvedena tudi realna šolnina, ker tak poseg vpliva na notranjo učinkovitost visokega izobraževanja (Svetovna banka 1983, 5). Kreditne institucije bodo bolj učinkovite, ko ne bodo le administrirale posojilnih programov, ampak bodo vpete tudi v načrtovanje delovne sile, poslovno in akademsko vodstvo, pri raziskavah o pomembnosti kariernih usposabljanj, pri razporejanju delovne sile in kreaciji imaginarnih predlogov za nadaljnji razvoj izobraževalnih priložnosti in financiranja (Svetovna banka 1983, 80).

V mnogih državah so študenti in njihovi starši navajeni, da si morajo izposoditi finančna sredstva, z namenom, da bodo ta posojila odplačali iz prihodnjih dohodkov (Woodhall 1987, 7). Woodhallova spodbuja reformacijo ekonomike izobraževanja, ki bi ustvarila javna sistemska študentska posojila, saj bi ta posameznikom omogočila, da si izposodijo denar po ugodnejših in zaupnejših pogojih.

Leta 1996 je v Sloveniji vpeljavo šolnin in študentskih posojil v funkciji povečanja njegove učinkovitosti in pravičnost želela doseči Milena Bevc z ekipo iz Inštituta za ekonomsko raziskovanje (v nadaljevanju IER). Izpostavili so potreben razvoj posojil za izobraževanje v kombinaciji z višjimi šolninami. Vendar so tudi opozorili, da bo za korektni razvoj sistema prej potrebnih še več raziskav.

Zagovarjali so spremembo financiranja, kar bi študentom omogočilo pokriti življenjske stroške in jim hkrati dalo možnost neposrednega investiranja v svoj izobraževalni program (realne šolnine). Posledično bi bil denar davkoplačevalca prerazporejen v nižje ravni izobraževanja. Dolg državi bi študent odplačal z dohodkom v prihodnosti. »Programi posojil za izobraževanje študentov, ki omogočajo financiranje šolnine in življenjske stroške, delujejo v mnogih državah, pri čemer se kot najbolj učinkovit in pravičen smatra program, kjer je odplačevanje povezano z višino dohodka bodočega diplomanta« (Bevc 1997, 6).

2.2 Utemeljitev za uvedbo posojil za izobraževanje

Utemeljitev za uvedbo posojil za izobraževanje študentov je za Svetovno banko leta 1986 podala (Woodhall 1987, 17), ki močno zagovarja strategijo financiranja šolstva na način:

- da se uvede realna šolnina v visokem šolstvu,
- da študenti plačujejo stroške za prehrano in bivanje,
- da se nadomesti vse subvencije s posojili za izobraževanje.

Predlog Bevčeve za IER (Bevc 1997, 9) predvideva podoben razvoj: vpeljavo šolnin, ki bi pokrile dejanske stroške študija, in istočasno vpeljavo državnih podprtih študentskih posojil, ki bi pokrila šolnine v celoti ter omogočila študentom pridobitev sredstva za življenjske stroške v času študija.

Nekatere države so vzpostavile sisteme študentskih posojil, ki omogočajo, da študenti prispevajo k stroškom svojega izobraževanja, medtem ko druge ostajajo pri modelih subvencioniranega študija.

V mnogih državah odločitev za brezplačno univerzitetno izobraževanje ter dodeljevanje štipendij in subvencij za kritje življenjskih stroškov študentov izvira iz obdobja, ko so se na novo osamosvojene države soočale z resnim pomanjkanjem usposobljene in strokovne delovne sile (Woodhall 1987, 15).

Kasneje je bilo dokazano, da so subvencije pripeljale do brezposelnosti mnogih diplomantov. Obstajajo dokazi, da so glavni prejemniki subvencij bolj premožne družine. Iz različnih razlogov so bogati, ne revni, tisti, ki najpogosteje koristijo subvencije za študij. Zato so razvite države uvedle realne šolnine in zagotovile finančno podporo v obliki državno podprtih posojil za izobraževanje študentov (Woodhall 1987, 16).

Za Slovenijo je bilo ključno sporočilo raziskav OECD iz leta 2006, da lahko uvedba šolnin poveča dostopnost terciarnega izobraževanja, tudi za socialno šibkejše, vendar le, če jo spremljajo izboljšave v sistemu financiranja izobraževanja (Bevc 2006, 57).

Raziskava (Evroštudent IV 2018, 10) izpostavi:

- V Sloveniji ima 6 % študentov svoje otroke, kar je manj od povprečja držav EVROŠTUDENT (10 %). Študentske družine se s finančnimi težavami srečujejo dvakrat pogosteje kot tisti, ki nimajo otrok.
- Skoraj polovica študentov v času študija živi pri starših ali sorodnikih. V študentskih domovih in sobah je nastanjenih manj kot petina študentov. Večje zadovoljstvo tako s splošnimi pogoji bivanja, s časom za pot do fakultete kot tudi s stroški bivanja je zaznati pri tistih študentih, ki bivajo v študentskih domovih.
- Za več kot dve petini študentov je glavni vir prihodkov lastno delo. Polovica študentov dela tudi med študijskim letom, v času predavanj. Polovica jih dela zato, da si pokrije življenjske stroške, še nekoliko več zato, da si poleg kritja življenjskih stroškov lahko še kaj privoščijo.

Študentje se znajdejo v napetosti med željo po uresničitvi lastnih potencialov in interesov ter zahtevami trga dela, ki pričakujejo pripravljenost na nenehne spremembe in razvoj. Študentska posojila so možna in precej dobro urejena v tujini. Študentske finančne spodbude z izjemno dobro vizijo so lahko odlični vzvodi ekonomske rasti (Biggs 2023, 1).

Študentska posojila pospešujejo gospodarsko rast s spodbujanjem dobro izobražene delovne sile, spodbujanjem inovacij in ustvarjanjem pravične družbe (Biggs 2023,1).

Keynesova ekonomija zagovarja, da povpraševanje spodbuja ponudbo. Za ustvarjanje delovnih mest in povečanje kupne moči potrošnikov v recesiji je Keynes trdil, da moramo povečati javno porabo, tudi če to pomeni zadolževanje (Jahan et al. 2014, 53-54).

V kontekstu študentskih posojil to pomeni, da lahko vlada z omogočanjem dostopnih in ugodnih posojil spodbuja izobraževanje, kar dolgoročno povečuje zaposlitvene možnosti in potrošniško moč mladih. Investicija v študente prek posojil, četudi z začasnim javnim dolgom, lahko deluje kot mehanizem za pospešitev gospodarske rasti, saj boljše izobražena delovna sila prispeva k večji produktivnosti in širšemu ekonomskemu razvoju.

Razvoj sistemov študentskih posojil za izobraževanje je po državah različen, kar kaže na različno razumevanje vloge izobraževanja kot naložbe v prihodnjo gospodarsko rast. V Latviji na primer študentska posojila z državno podporo zagotavljajo izbrane banke. (Valatkevičiute 2024) Ta posojila si prizadevajo izboljšati cenovno dostopnost izobraževanja, saj finančno tveganje razporedijo med študente, posojilodajalce in državo. Uporaba državnih jamstev omogoča ugodnejše pogoje, kot so nižje obrestne mere, odloženo odplačevanje glede na prihodnji dohodek in prilagodljive možnosti za delno ali popolno odpuščanje dolga. Podobno Francija omogoča študentska posojila z državnim jamstvom prek izbranih bank, kar mladim omogoča lažji dostop do financiranja njihovega študija (GOUV-fr 2024).

Takšni sistemi delujejo kot konkretna implementacija Keynesove teorije, kjer država z vlaganjem v prihodnost mladih posredno spodbuja povpraševanje in povečuje ponudbo izobražene delovne sile. Kot politični model Keynesianizem zagovarja strateško zadolževanje za financiranje izdatkov, ki utrjujejo agregatno povpraševanje, s čimer se spodbudi gospodarsko rast in prebivalstvu zagotovi določeno raven ekonomske varnosti. (Bissonnette 2024, 366) S tem ne zagotavljajo le dostopa do izobraževanja, temveč tudi dolgoročno prispevajo k večji produktivnosti, potrošni moči in gospodarskemu razvoju.

2.3 Študentska posojila in BDP na prebivalca v Evropski uniji

Tabela 1 prikazuje pregled držav članic Evropske unije glede na BDP na prebivalca v letu 2023 (v evrih), njihov vrstni red po velikosti BDP na prebivalca in ali imajo te države državno podprta študentska posojila. Stolpec »Študentska posojila« označuje, ali država ponuja študentska posojila z državno podporo (»DA«) ali ne (»NE«), pri čemer je za države z »DA« dodano leto vzpostavitve sistema.

V nadaljevanju so sistemi financiranja študija posameznih držav podrobneje opisani v podpoglavjih, kjer je pojasnjeno, kdo jih plasira, kako se jih plasira, ter povezava med BDP na prebivalca in vzpostavitvijo sistema študentskih posojil.

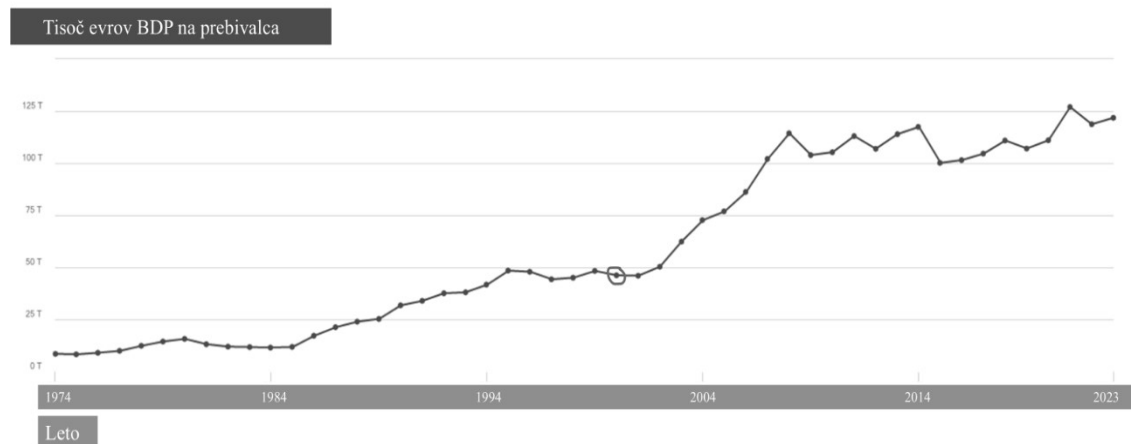
DRŽAVA EU	2023 BDP na prebivalca v EUR	Uvrstitev v EU	Študentska posojila in leto uveljave
Avstrija	53.700	5.	NE
Belgija	50.800	8.	NE
Bolgarija	15.000	27.	NE
Ciper (republika)	32.966	13.	NE
Češka republika	28.906	16.	NE
Danska	64.569	3.	DA – 1952
Estonija	28.332	17.	DA – 2003
Finska	51.068	7.	DA – 1969
Francija	42.237	10.	DA – 2008
Grčija	21.840	22.	DA – 2007
Hrvaška	20.386	25.	NE
Irska	98.500	2.	NE
Italija	36.454	11.	DA – 2007
Latvija	22.025	21.	DA – 1999
Litva	25.747	19.	DA – 2009
Luksemburg	121.846	1.	DA – 2000
Madžarska	21.039	23.	DA – 2001
Malta	35.988	12.	DA – 1994
Nemčija	50.108	9.	DA – 2006
Nizozemska	59.409	4.	DA – 2015
Poljska	21.007	24.	NE
Portugalska	25.911	18.	DA – 2007
Romunija	17.498	26.	NE
Slovaška	23.247	20.	DA – 1995
Slovenija	30.555	15.	DA – 2004
Španija	31.043	14.	DA – 2006
Švedska	53.490	6.	DA – 2001

Tabela 1: Študentska posojila v EU. Tabela prikazuje zbrane informacije glede študentskih posojil v državah EU.

2.3.1 Luksemburg

Luksemburg (ALPHA-3 državna koda: LUX) ima s 121.846 evri najvišji BDP na prebivalca v EU, kar je visoko nad povprečjem EU (38.782 evrov). Njihovo gospodarstvo »predstavlja 0,5 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Luksemburg 2024).

Na podlagi informacij iz baze podatkov, ki jo upravlja CEDEFOP, smo izvedeli, da je v Luksemburgu za prebivalce, ki so vključeni v visokošolsko izobraževanje, od leta 2000 na podlagi Zakona o izvajanju nacionalnega akcijskega načrta za zaposlovanje na voljo študentsko posojilo za kritje življenjskih stroškov med študijem. Plasira jih Agencija za razvoj zaposlovanja s financiranjem iz državnega proračuna prek Ministrstva za zaposlovanje. Država zagotavlja jamstvo za ta posojila, s ciljem, da omogoči študentom, da ne glede na finančne zmožnosti ali voljo staršev izpolnijo pogoje za svobodno visokošolsko izobraževanje. Raven zagotovljene podpore te subvencije za posameznika se redno prilagaja (CEDEFOP – Luksemburg 2023, 6).

Slika 2: BDP na prebivalca – Luksemburg (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=LU>).

Slika 2 prikazuje luksemburški BDP na prebivalca, graf je bil prilagojen s pretvorbo dolarjev v evre s tečajem Banke Slovenije: 1.0512 na dan 4. decembra 2024. Enako sledi.

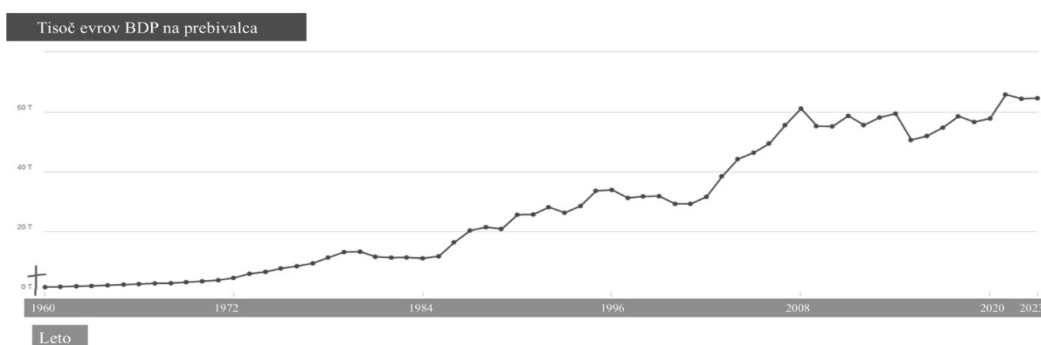
Po uvedbi sheme študentskih posojil v LUX leta 2000 je na sliki 2 opaziti naraščajoč trend BDP na prebivalca. Vendar težko povežemo naraščanje z uvedbo študentskih posojil. To bi morda lahko dokazali tako, da bi naraščanje primerjali s primerljivimi državami. Pa še takrat bi bilo to težko. Učinki se ne poznajo »takoj«, ampak imajo zamik, če že imajo vpliv. Zato ne moremo trditi, da je stabilno naraščanje posledica študentskih posojil.

2.3.2 Danska

Danska (ALPHA-3 državna koda: DNK) je po BDP na prebivalca s 64.569 evri na tretjem mestu v EU, kar je precej nad povprečjem EU (38.782 evrov). Dansko gospodarstvo »predstavlja 2,2 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Danska 2024).

Po podatkih iz baze, ki jo upravlja CEDEFOP, smo ugotovili, da Danska že vrsto let učinkovito podpira študente pri kritju življenjskih stroškov in ustvarjanju ugodnih pogojev za učenje. Sistem študentskih posojil upravlja danska Agencija za visoko šolstvo (Styrelsen za Videregående Uddannelser) v sodelovanju z izobraževalnimi ustanovami in pod pokroviteljstvom danskega Ministrstva za znanost, inovacije in visoko šolstvo (CEDEFOP – Danska 2023, 1).

Danska ima državna posojila za izobraževanje. Osebe, stare 18 let in več, ki imajo dansko državljanstvo, so že od leta 1952 upravičene do državne štipendije v kombinaciji s posojilom pri čemer štipendija predstavlja dve tretjini, posojilo pa eno tretjino celotne podpore. Ta pokriva stroške njihovega izobraževanja, življenja in usposabljanja. Vsak študent, vpisan v program visokošolskega izobraževanja, ima pravico do mesečnih štipendij v obdobju, ki ustreza predpisanemu trajanju izbranega študija. Študenti morajo začeti odplačevati državna posojila najpozneje eno leto po koncu leta, v katerem diplomirajo ali opustijo študij. Posojilo je treba odplačati v 15 letih (CEDEFOP – Danska 2023, 7).

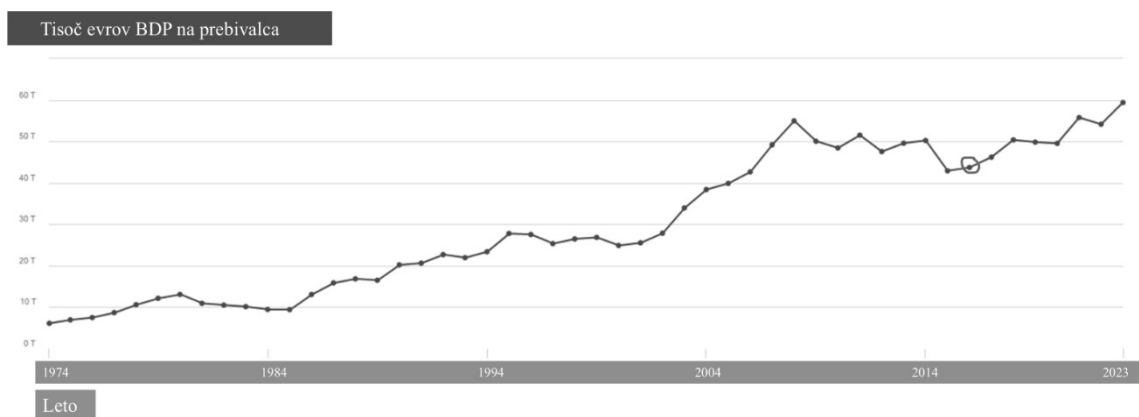
Slika 3: BDP na prebivalca – Danska (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=DK>).

Slika 3 prikazuje danski BDP na prebivalca v tisočih evrih od leta 1960 do 2023. Z oznako za študentska posojila že pred letom 1960. Danska ima stabilno in rastoče gospodarstvo, z nekaj kratkoročnimi padci, a dolgoročno pozitivnim trendom.

2.3.3 Nizozemska

Nizozemska (ALPHA-3 državna koda: NLD) je po BDP na prebivalca v višini 59.409 evrov na četrtem mestu v EU, kar je precej nad povprečjem EU (38.782 evrov). »Predstavlja 6,3 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Nizozemska 2024).

Na podlagi informacij iz baze podatkov, ki jo upravlja CEDEFOP, smo izvedeli, da študenti, mlajši od 30 let, lahko od leta 2015 glede na Zakon o financiranju višje izobraževalnih študij zaprosijo za študijsko posojilo, če njihovi izobraževalni programi vodijo do nacionalne kvalifikacije. Za posojilni sistem je odgovoren (Dienst Uitvoering Onderwijs), agencija Ministrstva za izobraževanje, kulturo in znanost. Študentsko posojilo se lahko uporablja za različne upravičene stroške (šolnine, knjige, prevoz, življenjske stroške itd.). Namen posojila je omogočiti študentom, da se v celoti posvetijo študiju. Poleg tega je namen razširiti možnosti vseživljenjskega učenja, saj se učenje ne konča s pridobitvijo izhodiščne kvalifikacije za trg dela. Na Nizozemskem verjamejo, da je pomembno, da se ljudje še naprej razvijajo. Za posameznike se ne uporabljajo posebna merila za oceno tveganja. Posojilojemalci (študenti) morajo posojilo vrniti v 35 letih po zaključku študija (npr. z začetkom odplačevanja dve leti po diplomi, če njihov dohodek to omogoča) (CEDEFOP – Nizozemska 2023, 7).

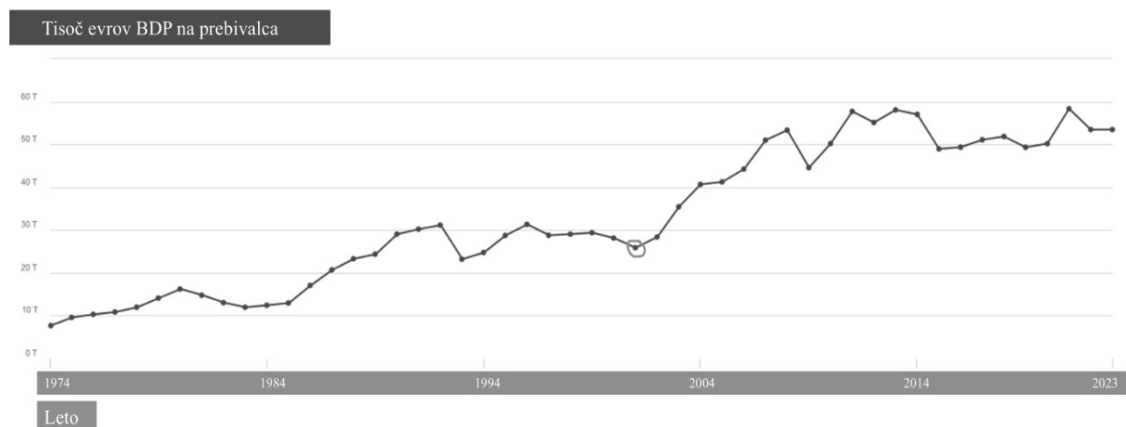
Slika 4: BDP na prebivalca – Nizozemska (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=NL>).

Slika 4 prikazuje nizozemski BDP na prebivalca. Po uvedbi sistema študentskih posojil leta 2015 opazimo nadaljnje okrevanje nizozemskega gospodarstva in rast BDP na prebivalca, ki je sledila gospodarski krizi med leti 2008–2014. Kljub temu je težko neposredno povezati rast z uvedbo študentskih posojil.

2.3.4 Švedska

Švedska (ALPHA-3 državna koda: SWE) je po BDP na prebivalca s 53.490 evri na šestem mestu v EU, kar je precej nad povprečjem EU (38.782 evrov). »Predstavlja 3,2 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Švedska 2024).

Po podatkih iz baze, ki jo upravlja CEDEFOP, smo ugotovili, da od leta 2001 študenti koristijo posojilno shemo, uvedeno za podporo pri kritju šolnin v zasebnem šolstvu in življenjskih stroškov med rednim izobraževanjem. Študentska posojila upravlja Švedski odbor za študijsko podporo, delovanje spremlja švedski nacionalni revizijski urad in švedska Agencija za javno upravljanje. Študenti lahko posojilo izberejo kot dodatno komponento poleg državnih subvencij. Tisti, ki so študirali s študentskim posojilom, začnejo svoj dolg odplačevati, ko odložijo študij ali šest mesecev po tem, ko zaključijo študij, za katerega so prejeli študentsko finančno pomoč. Najdaljša odplačilna doba je 25 let. Običajno se pripravi načrt odplačevanja. Plačila so v obliki neposrednih obremenitev, položnic. V izjemnih okoliščinah je možno rešiti finančne težave z začasnim znižanjem za določeno obdobje, ampak posledično je naslednje leto znesek za odplačilo toliko večji (CEDEFOP – Švedska 2023, 6).

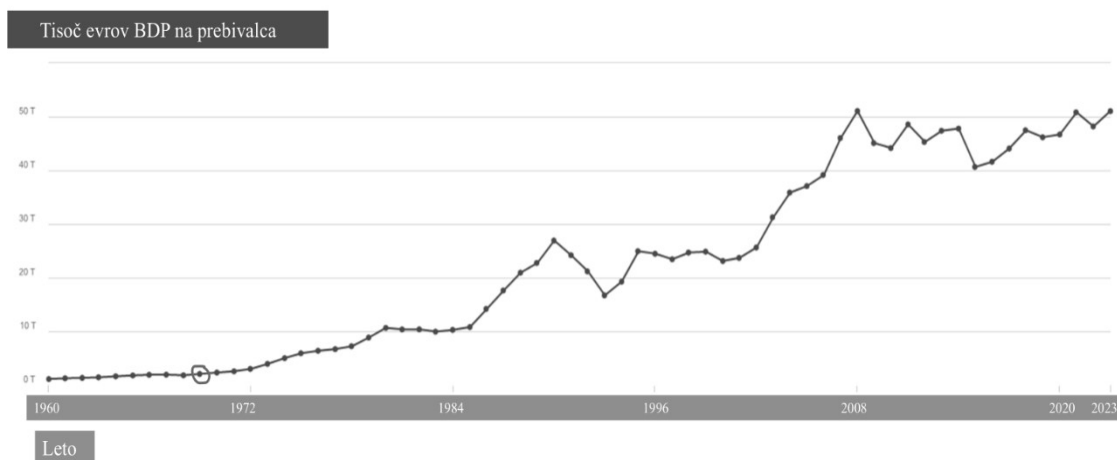
Slika 5: BDP na prebivalca – Švedska (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=SE>).

Slika 5 prikazuje švedski BDP na prebivalca. Po uvedbi sheme študentskih posojil leta 2001 opazimo obdobje rasti BDP na prebivalca. Kljub tej časovni sovpadljivosti ni mogoče neposredno pripisati rast uvedbi študentskih posojil. Da bi takšno povezavo dokazali, bi bilo treba primerjati trende z drugimi podobnimi državami, pri čemer bi bilo še vedno težko potrditi vpliv.

2.3.5 Finska

Finska (ALPHA-3 državna koda: FIN) je po BDP na prebivalca z 51.068 evri na sedmem mestu v EU, kar je precej nad povprečjem EU (38.782 evrov). Finsko gospodarstvo predstavlja »1,6 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Finska 2024).

Na podlagi informacij iz baze podatkov, ki jo upravlja CEDEFOP, smo izvedeli, da imajo študenti na Finskem od leta 1969 dostop do državno podprtih študentskih posojil, ki so namenjena kritju življenjskih stroškov med študijem. Ta posojila so del širšega sistema finančne pomoči, ki vključuje tudi štipendije in subvencije za prehrano. Posojila so zagotovljena prek državne agencije Kela, vendar jih študenti pridobijo pri izbranih bankah. Po zaključku študija in pravočasnem diplomiranju lahko študenti prejmejo tudi kompenzacijo za študentsko posojilo, kar pomeni, da jim država povrne del posojila. Priporočeno obdobje za odplačevanje posojila je dvakrat daljše od trajanja študija. Najdaljše obdobje za odplačilo posojila je 30 let (CEDEFOP – Finska 2023, 6).

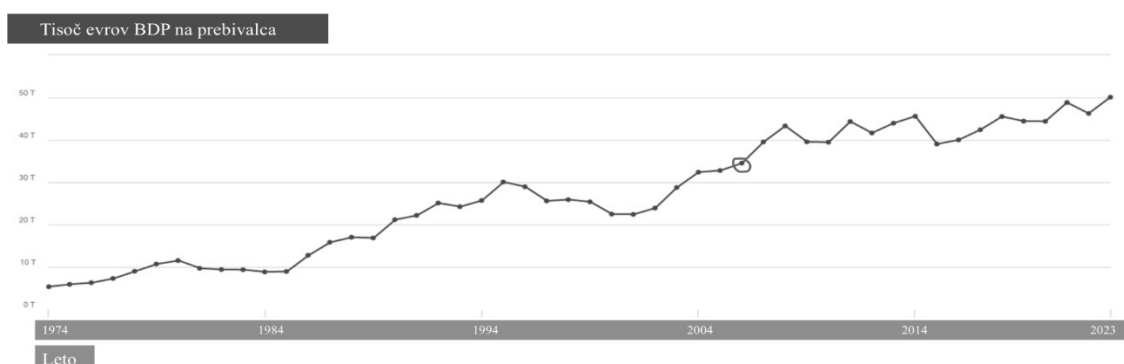
Slika 6: BDP na prebivalca – Finska (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=FI>).

Slika 6 prikazuje finski BDP na prebivalca. Po uvedbi državnega sistema študentskih posojil leta 1969 opazimo z zamikom izrazito rast gospodarstva. Čeprav neposredne vzročne povezave ni mogoče z gotovostjo potrditi, časovna skladnost odpira vprašanje, ali so lahko študentska posojila prispevala k dolgoročni gospodarski rasti. Da bi to dokazali, bi bilo treba primerjati trende z drugimi primerljivimi državami, kar ostaja metodološko zelo zahtevno. Kljub temu lahko razmislimo o možnosti, da je sistem študentskih posojil prispeval k ustvarjanju ugodnejšega okolja za gospodarsko rast.

2.3.6 Nemčija

Nemčija (ALPHA-3 državna koda: DEU) je po BDP na prebivalca v višini 50.108 evrov na devetem mestu v EU, kar je precej nad povprečjem EU (38.782 evrov). »Predstavlja 24,2 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Nemčija 2024).

Po podatkih iz baze, ki jo upravlja CEDEFOP, smo ugotovili, da lahko v Nemčiji od leta 2006 za študentsko posojilo zaprosijo posamezniki, ki so vpisani na državno ali državno priznano terciarno institucijo in niso starejši od 44 let. Posojilo izvajajo distribucijski partnerji KfW. KfW spremlja proces in ima končno odločitev o posojilih. KfW je največja nacionalna razvojna banka na svetu. Ustanovljena je bila leta 1948 na podlagi Zakona o posojilnici za obnovo kot javnopravna ustanova. Je v lasti Zvezne republike Nemčije in dežel. Obrestna mera je na splošno spremenljiva. Temelji na določeni referenčni obresti (6-mesečni EURIBOR) plus pogodbeno dogovorjeni pribitek. Obrestne mere se prilagajajo vsakih šest mesecev. Za omejevanje obrestnega tveganja je najvišja obrestna mera zagotovljena za obdobje 15 let od sklenitve pogodbe. Študentsko posojilo študente podpira z največ 650 evri na mesec v več mesečnih obrokih. Študentsko posojilo KfW je razdeljeno na tri faze (faza izplačila, zaključena faza in faza odplačevanja). (CEDEFOP – Nemčija 2023, 8).

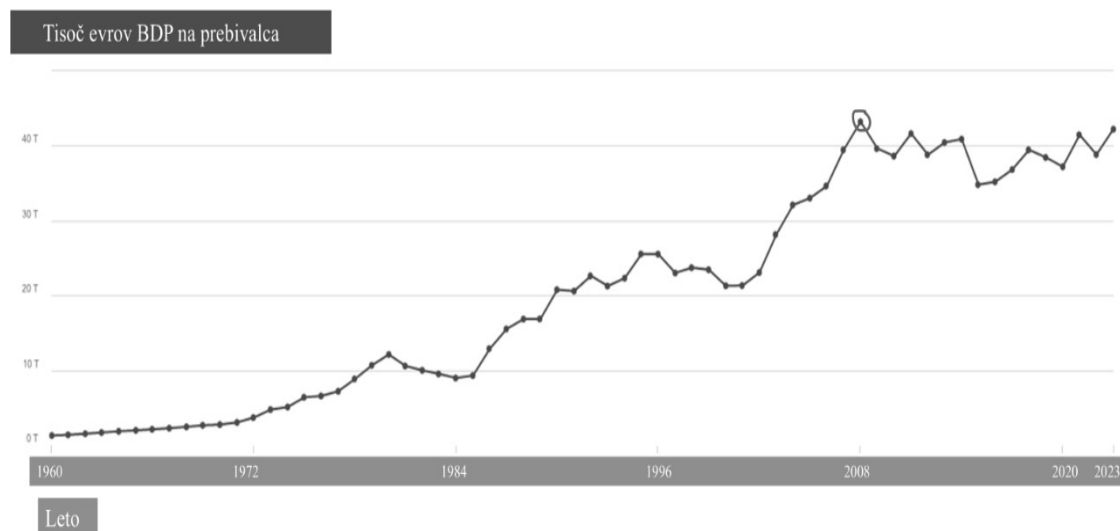
Slika 7: BDP na prebivalca – Nemčija (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=DE>).

Slika 7 prikazuje nemški BDP na prebivalca. Uvedba sistema študentskih posojil leta 2006 sovpada z nadaljnjo rastjo BDP na prebivalca, ki je bila opazna že od leta 2004 in se je nadaljevala do svetovne gospodarske krize leta 2008. Kljub tej časovni skladnosti ni mogoče neposredno trditi, da je rast gospodarstva posledica uvedbe študentskih posojil, saj je podoben trend rasti v tem obdobju zaznati tudi v drugih državah evroobmočja.

2.3.7 Francija

Francija (ALPHA-3 državna koda: FRA) je po BDP na prebivalca z 42.237 evri na desetem mestu v EU, kar je nad povprečjem EU (38.782 evrov). Francosko gospodarstvo »predstavlja 16,6 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Francija 2024).

Na podlagi informacij iz baze podatkov, ki jo upravlja CEDEFOP, smo izvedeli, da imajo v Franciji študenti od leta 2008 dostop do državno podprtih študentskih posojil, ki so namenjena financiranju stroškov, povezanih s študijem. Ta posojila so podprta z državnim jamstvom. Jamstveni mehanizem temelji na jamstvenem skladu, katerega upravljanje je bilo zaupano francoski javni investicijski banki Bpifrance, organizaciji za financiranje in razvoj podjetij. Ta sklad pod pogoji, ki jih določa konvencija, podpira del tveganja, ki ga prevzamejo banke. Posojilo zagotavljajo partnerske banke, tako da podpišejo letno konvencijo, ki jim dovoljuje zagotavljanje teh študentskih posojil brez garancije ali preverjanja premoženja francoskih študentov. Upravičeni stroški vključujejo vse vrste stroškov, gre za posojilo do 15.000 evrov. Odplačilo je možno v celoti ali delno odložiti, kar študentu omogoča, da po diplomi začne odplačevati posojilo. Odpustka posojila ni. (Republique Francaise 2021 in CEDEFOP – Francija 2023, 6).

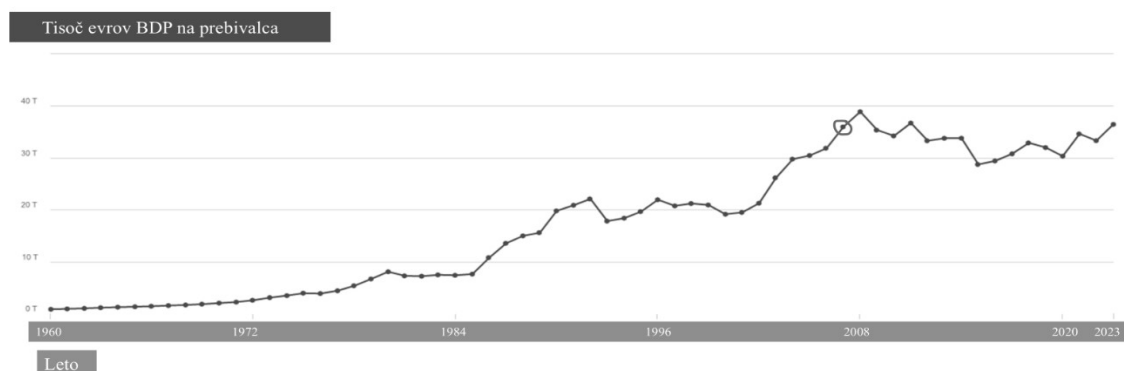
Slika 8: BDP na prebivalca – Francija (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=FR>).

Slika 8 prikazuje francoski BDP na prebivalca. Ker imajo študentska posojila od leta 2008, so ta označena na grafu. Po letu 2008 vidimo nihanje, a rahlo padajoči trend, ki je povezana s svetovno gospodarsko krizo (2008), oziroma dolžniško krizo evroobmočja.

2.3.8 Italija

Italijanski (ALPHA-3 državna koda: ITA) BDP na prebivalca v višini 36.454 evrov je tik pod povprečjem EU (38.782 evrov). Italijansko gospodarstvo »predstavlja 12,2 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Italija 2024).

Po podatkih iz baze, ki jo upravlja CEDEFOP, smo ugotovili, da Italija od leta 2007 ponuja študentska posojila za posameznike, ki želijo zaključiti terciarno izobraževanje ali se udeležiti jezikovnih tečajev s certifikacijo. Posojila upravljajo banke nacionalnega združenja na podlagi pogodbe z državo, ki jamči za posojilo. Državo v operativnem smislu zastopa delniška družba Ministrstva za gospodarstvo in finance. Izplačilo posojila se pridobi letno, ob predložitvi vpisnega lista in potrdil o napredovanju (npr. najmanj polovica izpitov prejšnjega študijskega leta). Uporabljeno obrestno mero in pogoje financiranja določijo posamezne banke v okviru parametrov, ki jih dovoljuje sporazum med državo in italijanskim bančnim združenjem. Odplačevanje sredstev naj bi se izvajalo v obdobju od treh do petnajstih let. Posojilodajalci se zavezujejo, da od upravičencev ne bodo zahtevali dodatnih jamstev poleg jamstva države (CEDEFOP – Italija 2023, 8).

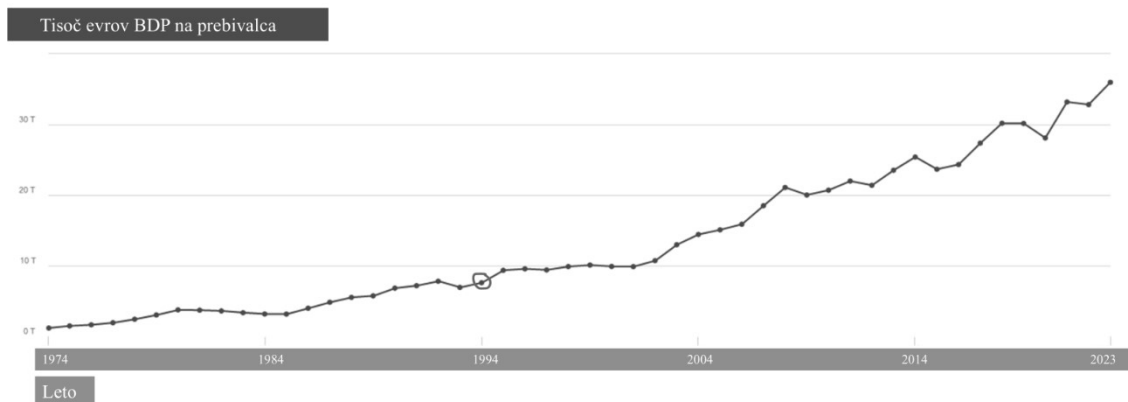
Slika 9: BDP na prebivalca – Italija (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=IT>).

Slika 9 prikazuje italijanski BDP na prebivalca z označbo veljave študentskih posojil leta 2007. Po uvedbi opazimo nadaljevanje rasti gospodarstva, ki ji sledi nihanje in postopni upad, kar sovпада z dolžniško krizo evroobmočja leta 2008. Kljub tej časovni povezavi ni mogoče trditi, da je sprememba BDP na prebivalca neposredna posledica uvedbe študentskih posojil. Poleg tega se morebitni učinki študentskih posojil na gospodarstvo ne poznajo takoj, temveč z zamikom, pri čemer je uvedbi sledilo krizno obdobje, ki je bilo oblikovano s številnimi medsebojno prepletenimi dejavniki.

2.3.9 Malta

Malta (ALPHA-3 državna koda: MLT) je po BDP na prebivalca s 35.988 evri na dvanajstem mestu v EU, kar je nekoliko pod povprečjem EU (38.782 evrov). »Predstavlja 0,1 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Malta 2024).

Na podlagi informacij iz baze podatkov, ki jo upravlja CEDEFOP, smo izvedeli, da lahko posamezniki od leta 1994 zaprosijo za študentsko posojilo v višini med 10.000 in 30.000 evrov. Študentska posojila zagotavlja banka APS. Upravičeni študenti prejmejo ugodna posojila z izjemno ugodnimi pogoji. Prednost imajo določeni študijski programi, kjer so potrebe na trgu dela velike. Prednost imajo izobraževanja na področju letalstva, zdravja in biotehnologije, produkcije digitalnih iger, okolja, kmetijstva in morskih študij, mladinskega dela, športa, varstva narave, umetnosti in specializiranega restavriranja. Tako spodbujajo pridobivanje znanj v ključnih sektorjih za nacionalni razvoj (CEDEFOP – Malta 2023, 6).

Slika 10: BDP na prebivalca – Malta (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=MT>).

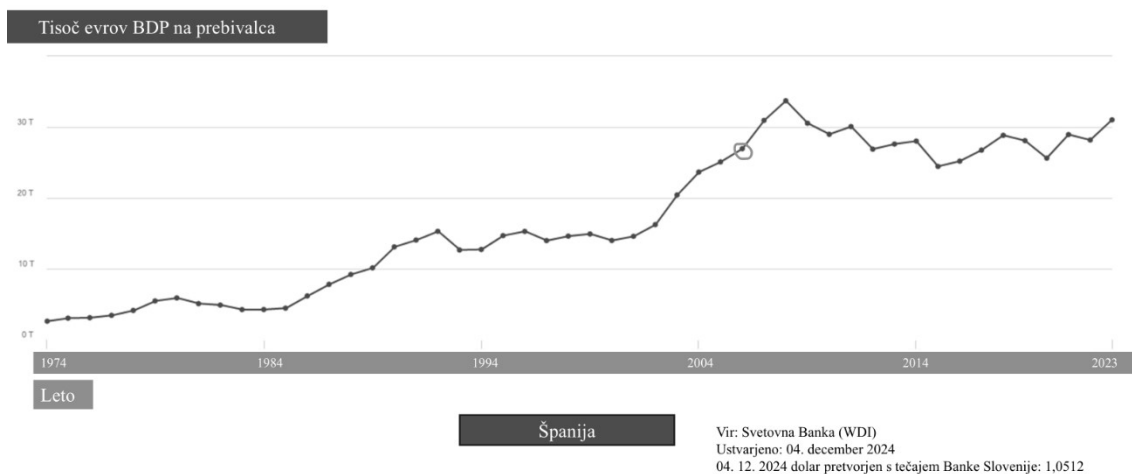
Slika 10 prikazuje graf malteškega BDP na prebivalca. Po letu 1994 je opaziti rast, ki sovпада z uvedbo sistema študentskih posojil. Kljub tej časovni skladnosti ni mogoče trditi, da je rast neposredna posledica uvedbe študentskih posojil.

Morebitni učinki študentskih posojil se ne poznajo takoj, temveč z zamikom, rast BDP je bila verjetno bolj posledica širših gospodarskih in izobraževalnih reform. Malta je namreč z vstopom v EU leta 2004 znatno izboljšala svoje izobraževalne institucije, kar je imelo večji vpliv kot sam sistem študentskih posojil (CEDEFOP – Malta 2023, 1).

2.3.10 Španija

Španski (ALPHA-3 državna koda: ESP) BDP na prebivalca v višini 31.043 evrov je pod povprečjem EU (38.782 evrov). »Predstavlja 8,6 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Španija 2024).

Po podatkih iz baze, ki jo upravlja CEDEFOP, smo ugotovili, da študentska posojila od leta 2006 zagotavljajo zasebne banke s sredstvi s kapitalskega trga. Upravljanje posojil je v pristojnosti Agencije za upravljanje univerzitetne in raziskovalne podpore, študenti zanje zaprosijo ob vpisu na univerzitetni študij. Država jamči za ta posojila. Obstajata dve vrsti posojil z največjimi zneski: 7.000 evrov (posojilo za kritje šolnin za univerzitetni študij) in 30.000 evrov (posojilo za podiplomski študij, ki lahko vključuje tudi kritje življenjskih stroškov). Odplačilne stopnje so fiksne (mesečni obroki). Obrestna mera je regulirana s strani države (CEDEFOP – Španija 2023, 6).

Slika 11: BDP na prebivalca – Španija (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=ES>).

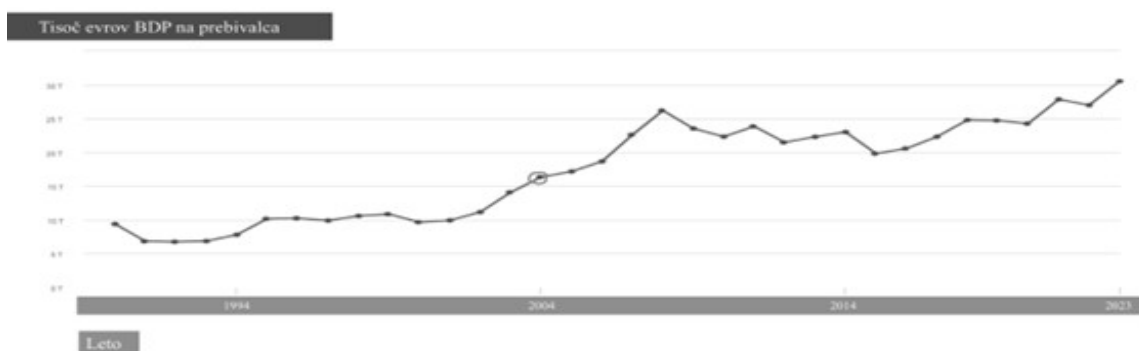
Slika 11 prikazuje graf španskega BDP na prebivalca. Uvedba študentskih posojil leta 2006 je omogočila večjo dostopnost visokega šolstva. Videti je dolgoročni trend rasti, kljub temu, da je dolžniška kriza evroobmočja leta 2008 prinesla rahlo znižanje BDP, kar je vplivalo na špansko gospodarstvo.

2.3.11 Slovenija

Slovenski (ALPHA-3 državna koda: SVN) BDP na prebivalca v višini 30.555 evrov je pod povprečjem EU (38.782 evrov). Predstavlja 0,4 % skupnega BDP EU (Eurostat – Slovenija 2024).

Na podlagi informacij iz baze podatkov, ki jo upravlja CEDEFOP in lastnega pregleda, smo izvedeli, da so v Sloveniji od leta 2004 občasno na voljo komercialna posojila za študente pri Addiko Bank d.d., Banka Intesa Sanpaolo d.d., Banka Sparkasse d.d., Deželna Banka Slovenije d.d., Gorenjska Banka d.d., Nova Kreditna Banka Maribor d.d., Nova Ljubljanska Banka d.d., SKB Banka d.d. Ljubljana in Unicredit Banka Slovenije d.d, ki so namenjeni podpori študentom za kritje šolnin, življenjskih stroškov in drugim izdatkom. Posojila so v celoti upravljana s strani komercialnih bank. Agencija CEDEFOP jih smatra, kot študentska posojila. Konkretna pravila so odvisna od banke in posamezne pogodbe med banko in posojilojemalcem. (CEDEFOP – Slovenija 2023, 6) Banke ponujajo hitre kredite v manjših zneskih, s pogojem rednih prilivov. Študentom ponujajo tudi povečanje limita, s tem je mogoče iti v dolg, ki se ga odplača kasneje.

V Sloveniji so bile dejavne razprave o novem državnem sistemu financiranja visokega izobraževanja (pobude Bevčeve med leti 1996 in 2008), z uvedbo realnih šolnin in državnih študentskih posojil kot načinu za pravičnejšo in bolj trajnostno financiranje.

Slika 12: BDP na prebivalca – Slovenija (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=SI>).

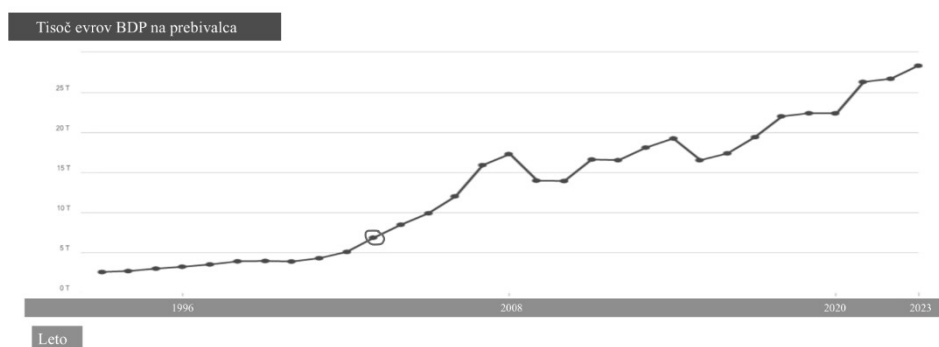
Slika 12 prikazuje graf slovenskega BDP na prebivalca, pri čemer je na letu 2004 označena uvedba možnosti komercialnih posojil za financiranje izobraževanja. Po tej uvedbi se je gospodarska rast nadaljevala, vendar to ne pomeni, da so študentska posojila neposredno vplivala nanjo, saj so na rast vplivali tudi širši ekonomski dejavniki..

2.3.12 Estonija

Estonski (ALPHA-3 državna koda: EST) BDP na prebivalca v višini 28.332 evrov je pod povprečjem EU (38.782 evrov). Estonsko gospodarstvo »predstavlja 0,2 % BDP EU« (Eurostat – Estonija 2024).

Po podatkih iz baze, ki jo upravlja CEDEFOP, smo ugotovili, da imajo v Estoniji na podlagi Zakona o študijskih dodatkih in študijskih posojilih iz leta 2003 državljani zagotovljen dostop do posojil, kot motivacija za uspešen študij in dokončanje učnega načrta v nominalnem roku. Za študijska posojila jamči država, izplačujejo jih poslovne banke. Ministrstvo za šolstvo je koordinacijski organ, saj nadzoruje koordinacijo med poslovnimi bankami in kreditojemalci. Vključena sta tudi Ministrstvo za finance in Zavod za socialno zavarovanje (CEDEFOP – Estonija 2023, 1).

Estonija ima državna posojila za izobraževanje. Najvišji znesek študentskega posojila je 2500 evrov na leto. Sistem posojil se financira iz javnih sredstev in zasebnih komercialnih bank. Posojilo se izplača vsako koledarsko leto neposredno posojilojemalcu, brez izvedbe ocene tveganja. Obrestna mera posojila je spremenljiva (glede na nihanje Euriborja), vendar če obrestna mera preseže 5 %, razliko krije država komercialnemu posojilodajalcu. Odplačevanje posojila se začne 12 mesecev po zaključku študija ali že med študijem. Najdaljša doba odplačevanja posojila je 20 let (CEDEFOP – Estonija 2023, 7).

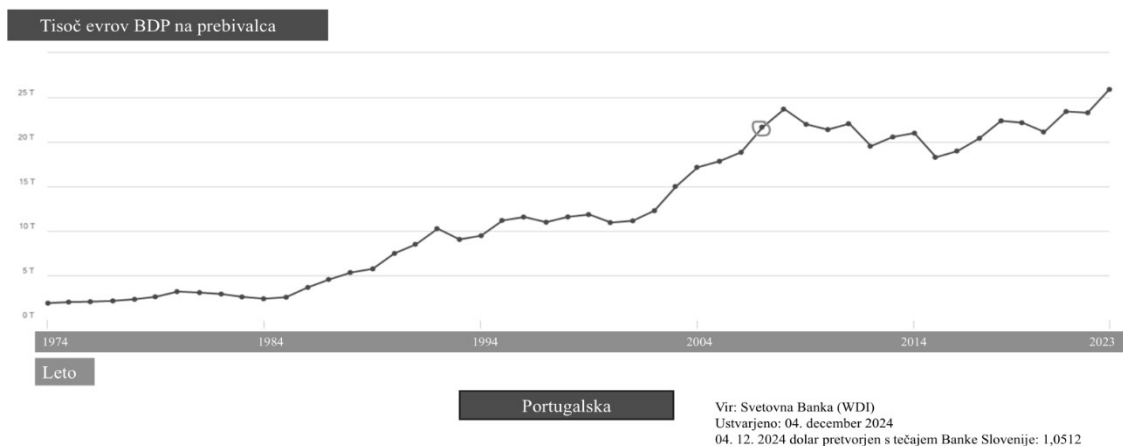
Slika 13: BDP na prebivalca – Estonija (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=EE>).

Slika 13 prikazuje graf estonskega BDP na prebivalca. Po uvedbi državnega sistema študentskih posojil leta 2003 je opaziti izrazito rast gospodarstva. Kljub tej časovni skladnosti ni mogoče trditi, da je rast neposredna posledica uvedbe študentskih posojil.

2.3.13 Portugalska

Portugalski (ALPHA-3 državna koda: PRT) BDP na prebivalca v višini 25.911 evrov je pod povprečjem EU (38.782 evrov). »Predstavlja 1,6 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Portugalska 2024).

Na podlagi informacij iz baze podatkov, ki jo upravlja CEDEFOP, smo izvedeli, da lahko od leta 2007 glede na Odlok-zakon št 309-A študenti na Portugalskem zaprosijo za državno posojilo, in sicer od 1.000 do 5.000 evrov na leto, največ 30.000 evrov za 6-letni univerzitetni program. Sredstva zagotavljajo Evropski socialni sklad, Fundacija za znanost in tehnologijo ter sodelujoče banke. Upravljanje sistema poteka prek Portugalskega društva vzajemnega jamstva. Posojila študenti med študijem in dve leti po zaključku ne odplačujejo. Posojilo temelji na obrestni meri Euribor + največ 1,25 %, vendar se lahko zmanjša za študente z dobrimi akademskimi rezultati. Država nastopa kot porok, kar olajša postopek odobritve kredita. Kredit se študentom daje v fiksnih mesečnih obrokih. Za nadaljnja izplačila po vsakem letniku morajo študenti šolsko leto uspešno zaključiti in na banko poslati dokazila o uspehu (CEDEFOP – Portugalska 2023, 6).

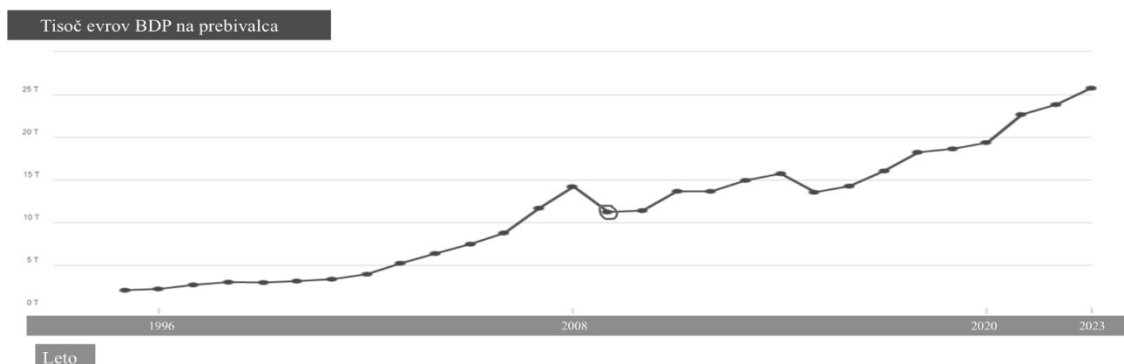
Slika 14: BDP na prebivalca – Portugalska (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=PT>).

Slika 14 prikazuje graf portugalskega BDP na prebivalca. Dolžniška kriza evroobmočja leta 2008 je močno vplivala na portugalsko gospodarstvo, medtem ko je bila uvedba sistema študentskih posojil pred krizo namenjena izboljšanju dostopa do visokošolskega izobraževanja. Zato je zelo težko neposredno trditi, da je ta sistem prispeval k kasnejši ponovni rasti BDP na prebivalca. Bilo bi treba trend primerjati z drugimi državami.

2.3.14 Litva

Litovski (ALPHA-3 državna koda: LTU) BDP na prebivalca v višini 25.747 evrov je pod povprečjem EU (38.782 evrov). Gospodarstvo Litve »predstavlja 0,4 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Litva 2024).

Po podatkih iz baze, ki jo upravlja CEDEFOP, smo ugotovili, da so bila v Litvi študentska posojila uvedena leta 2009 na podlagi Odloka vlade Litve št. 480 o odobritvi državnih posojil, ki jih podpira država. Upravljanje posojil je v pristojnosti Državnega študijskega sklada oziroma Fundacije za državne študije. Država zagotavlja posojila, določa pravila, financira splošno subvencioniranje, nudi ciljno podporo, krije administrativne stroške, jamči za posojila ter spremlja in ocenjuje izvajanje posojilnega mehanizma. Vir posojila sta država in posameznik (njegovi bodoči prihodki). Posojilo je sestavljeno iz dveh zneskov. Prvi del je namenjen plačilu šolnine, drugi del življenjskim stroškom. Posojilo za šolnino se izplača univerzi, posojilo za življenjske stroške se izplačuje študentu vsak mesec. Rok odplačevanja študentskega posojila je 15 let. Možno je pridobiti posojilo tudi za študij v tujini. Posojilo se daje po spremenljivih obrestnih merah: Euribor + bančne marže, ki so določene s posojilno pogodbo. Marža banke je največ 1,5-odstotna. Na začetku odplačilne dobe kredita je dovoljen odlog odplačevanja posojila. (CEDEFOP – Litva 2023, 6).

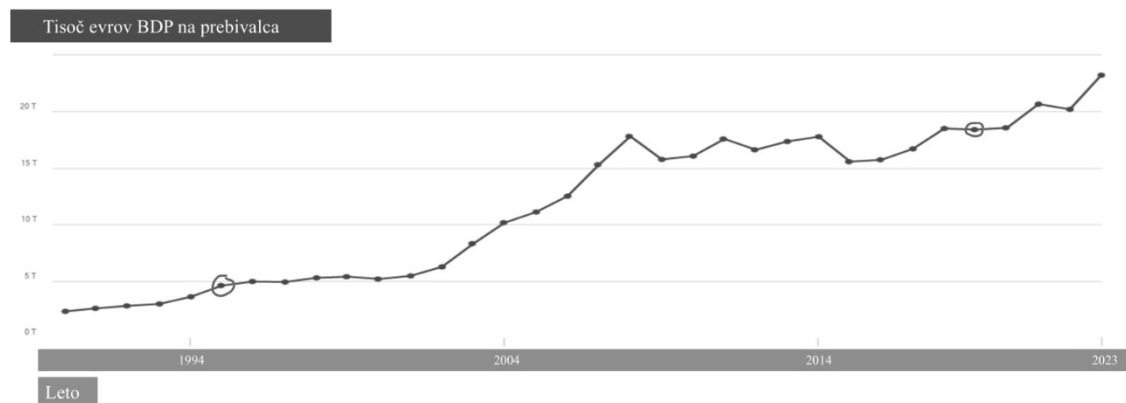
Slika 15: BDP na prebivalca – Litva (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=LT>).

Slika 15 prikazuje graf litovskega BDP na prebivalca. Po uvedbi sistema študentskih posojil leta 2009 je opaziti nadaljevani trend rasti litovskega BDP na prebivalca. Rast BDP kljub dolžniški krizi evroobmočja (2008-2014) v času uvedbe posojil nakazuje, da se morda državam po uvedbi študentskih posojil poveča BDP na prebivalca.

2.3.15 Slovaška

Slovaški (ALPHA-3 državna koda: SVK) BDP na prebivalca v višini 23.247 evrov je pod povprečjem EU (38.782 evrov). »Predstavlja 0,7 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Slovaška 2024).

Na podlagi informacij iz baze podatkov, ki jo upravlja CEDEFOP, smo izvedeli, da ima Slovaška od leta 1995 državna posojila za izobraževanje, ki temeljijo na Zakonu Ministrstva za izobraževanje Slovaške republike št. 5949/1995-162.SP. Cilj zakona je zagotoviti finančno podporo študentom v času študija. Od leta 2019 je znesek, ki je na voljo za financiranje, obsežnejši. Posojila plasira Sklad za študentska posojila, ki se financira z odplačili posojil in dohodki na podlagi obresti. Posojila se izdajajo v omejenih finančnih zmogljivostih. Maksimalen znesek na leto je odvisen od stopnje izobraževanja. Diploma: 2.500 evrov, magisterij: 3.500 evrov, doktorat: 6.000 evrov. Odplačevanje kredita se začne takoj po posameznikovem dosegu svoje najvišje stopnje izobraževanja. Najdaljša doba odplačevanja posojila je 10 let, pri čemer ni všteta doba študija in preložena je doba porodniškega dopusta in starševskega dopusta do tretjega leta starosti otroka. Posojilo se lahko odpusti, če študent opravlja študij za deficitarni poklic. (CEDEFOP – Slovaška 2023, 6).

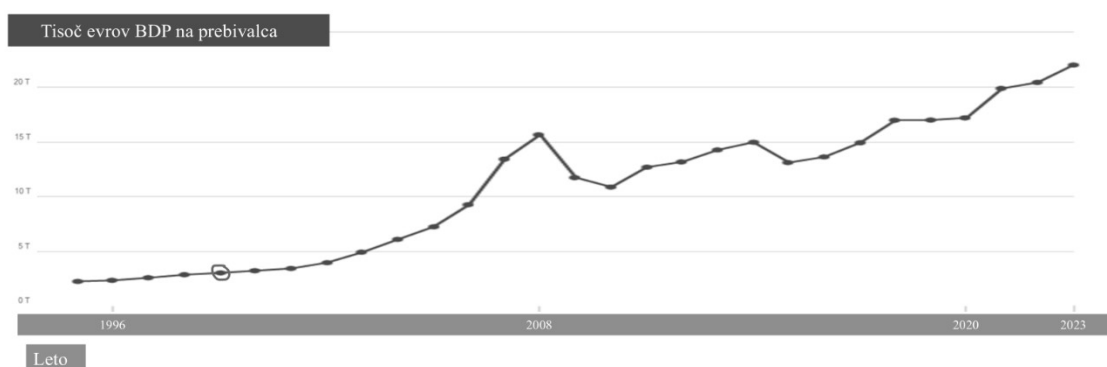
Slika 16: BDP na prebivalca – Slovaška (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=SK>).

Slika 16 prikazuje graf slovaškega BDP na prebivalca. Uvedba sistema posojil leta 1995 in njegova nadgradnja leta 2019 sta sovpadali z obdobjem opazne gospodarske rasti, iz česar bi lahko sklepali, da se je po uvedbi študentskih posojil povečal BDP na prebivalca. Vendar, bi bilo za gotovost takšne izjave potrebnih več empiričnih raziskav in primerjav.

2.3.16 Latvija

Latvijski (ALPHA-3 državna koda: LVA) BDP na prebivalca v višini 22.025 evrov je pod povprečjem EU (38.782 evrov). Latvijsko gospodarstvo »predstavlja 0,2 % BDP EU« (Eurostat – Latvija 2024).

Po podatkih iz baze, ki jo upravlja CEDEFOP, smo ugotovili, da lahko državljani od leta 1999 na podlagi Uredbe o študentskih posojilih z državnim poroštvom dostopajo do sheme študentskih posojil. Ta shema je bila uvedena z namenom podpore študentom pri izobraževanju ter zajema kritje šolnin v visokem šolstvu in življenjskih stroškov med rednim izobraževanjem. Zagotavljanje študentskih posojil koordinira Državna agencija za razvoj šolstva. Država izbira poslovne banke, ki smejo dajati posojila z državnim poroštvom, in jamči za posojilo med študijem in eno leto po zaključku študija. Posojila se izplačuje vsak semester in se neposredno prenese posojilojemalcu. Odplačevanje posojila se začne eno leto po diplomi. Najdaljše obdobje za odplačilo posojila ni določeno. Posojilo lahko znova odplačuje država, ko gre za nove starše ali za osebe, ki delajo v javnem sektorju. Obrestna mera posojila ne sme preseči 5 % na leto. Odplačevanje posojila s polnimi obrestmi se začne eno leto po pridobljeni diplomi. (CEDEFOP – Latvija 2023, 5).

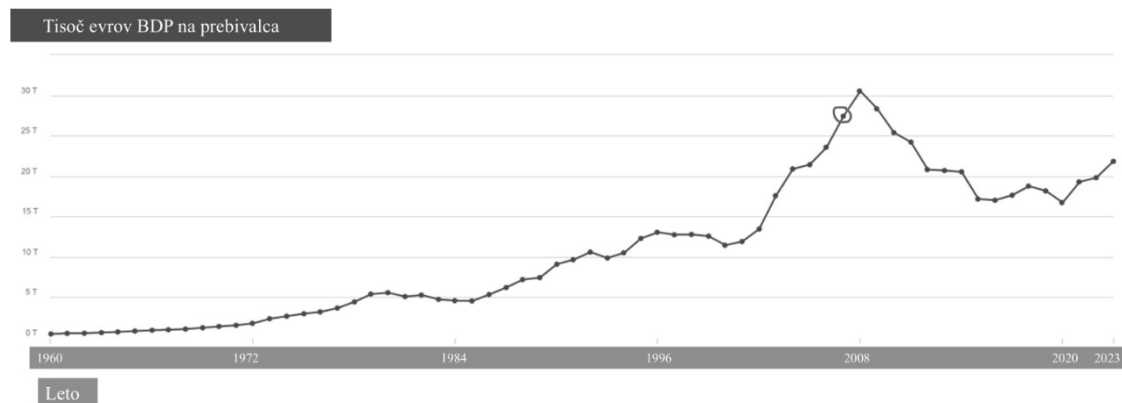
Slika 17: BDP na prebivalca – Latvija (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=LV>).

Slika 17 prikazuje graf latvijskega BDP na prebivalca. Čeprav Latvija ostaja pod povprečjem EU glede BDP na prebivalca, je sistem študentskih posojil morda prispeval k rasti človeškega kapitala in izboljšanju kvalifikacij delovne sile. Kljub opazno skokoviti rasti BDP na prebivalca po uvedbi posojil ni mogoče neposredno trditi, da je ta rast posledica študentskih posojil.

2.3.17 Grčija

Grški (ALPHA-3 državna koda: GRC) BDP na prebivalca v višini 21.840 evrov je pod povprečjem EU (38.782 evrov). Grško gospodarstvo »predstavlja 1,3 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Grčija 2024).

Na podlagi informacij iz baze podatkov, ki jo upravlja Grški CEDEFOP, smo izvedeli, da imajo v Grčiji študenti dodiplomskega študija od leta 2007 na podlagi zakona 4009 pravico do brezobrestnega študentskega posojila, ki ga zagotavljajo kreditne institucije pod okriljem grške države. Organizaciji, odgovorni za razvoj, sta Ministrstvo za šolstvo in Ministrstvo za gospodarstvo. Posebnost grškega sistema je, da ni starostnih omejitev za pridobitev posojila, kar omogoča dostop tudi tistim, ki se kasneje v življenju odločijo za študij. Prav tako ni enotnih pravil, ki bi veljala za vse visokošolske ustanove. Visokošolske institucije v Grčiji so avtonomne, kar pomeni, da lahko posamezne univerze ali celo oddelki znotraj univerz sami določajo, ali in kako bodo podprli sistem posojil. Od leta 2020 obstaja dodatni aneks k zakonodaji 4009/2020, ki omogoča enostavna posojila za ciljne skupine, ki želijo podporo za kritje stroškov svojega izobraževanja, usposabljanja ali vajeništva. (CEDEFOP – Grčija 2023, 5).

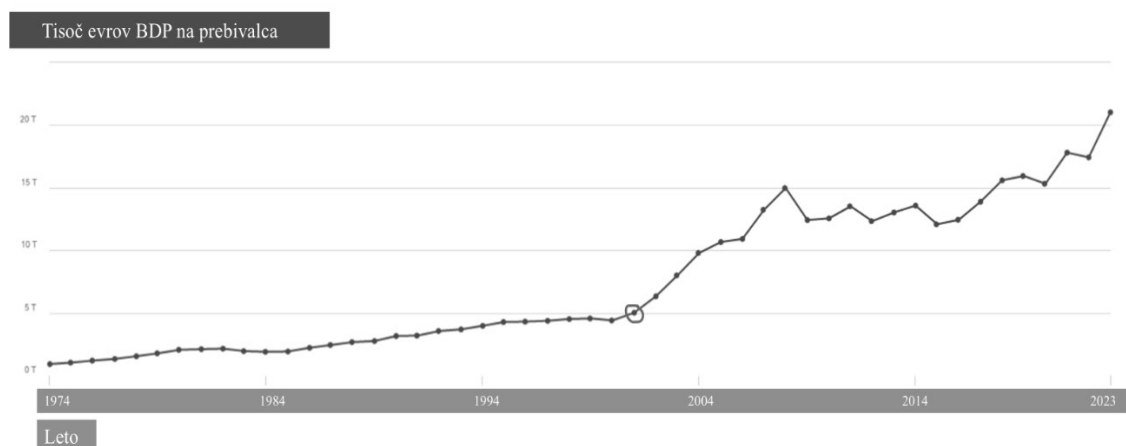
Slika 18: BDP na prebivalca – Grčija (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=GR>).

Slika 18 prikazuje graf grškega BDP na prebivalca. Grki imajo študentska posojila od leta 2007. Dejansko je prvo razvidna rast po odobritvi posojil, nato padanje in sedaj spet rast. Vmesni padec ekonomije je povezan z dolžniško gospodarsko krizo evroobmočja (2008-2014). Kljub tej časovni povezavi ni mogoče trditi, da so študentska posojila neposredno vplivala na velike spremembe v gospodarstvu.

2.3.18 Madžarska

Madžarski (ALPHA-3 državna koda: HUN) BDP na prebivalca v višini 21.039 evrov je pod povprečjem EU (38.782 evrov). »Predstavlja 1,2 % skupnega BDP EU« (Eurostat – Madžarska 2024).

Na podlagi informacij iz baze podatkov, ki jo upravlja CEDEFOP, smo izvedeli, da na Madžarskem sistem študentskih posojil obstaja od leta 2001. Posojila plasira Center za študentska posojila, ki upravlja sistem, ki se zanaša na sodelovanje preizkušene in dokazane mreže številnih partnerjev. Cilj je ustvariti možnost za študente, sprejete na univerze in visoke šole, da študirajo in nadaljujejo študij ne glede na njihov finančni položaj. Udeleženci financiranja so madžarska država, Evropska investicijska banka, Madžarska razvojna banka, budimpeška borza, distributerji obveznic in drugi partnerji s skupnim namenom zagotavljanja posojil po najnižjih možnih stroških. Posojila so na voljo za vse oblike visokega šolstva, ki vodijo do pridobitve uradne kvalifikacije. Sestavljena so iz posojila za življenjske stroške (največ 415 evrov na mesec) in posojila, ki 100-odstotno krije šolnino (znesek odvisen od šolnine). (CEDEFOP – Madžarska 2023, 5).

Slika 19: BDP na prebivalca – Madžarska (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=HU>).

Slika 19 prikazuje graf madžarskega BDP na prebivalca. Uvedba študentskih posojil leta 2001 je sovpadala z začetkom pomembnejše gospodarske rasti. Iz česar bi lahko sklepali, da se je po uvedbi študentskih posojil povečal BDP na prebivalca. Vendar, bi bilo za gotovost takšne izjave potrebnih več empiričnih raziskav in primerjav.

2.4 Študentska posojila in BDP na prebivalca izven EU

Poleg EU, ki predstavlja približno 16 % svetovnega BDP, so države izven EU, kot so Združene države Amerike, Kitajska, Indija, Združeno kraljestvo, Kanada, Rusija, Avstralija, Norveška in Izrael, ključne za globalno gospodarstvo. Njihov skupni prispevek k svetovnemu BDP je nepogrešljiv za razumevanje mednarodnih gospodarskih odnosov.

Tabela 2 prikazuje zbrane informacije glede študentskih posojil izven EU.

DRŽAVA	2023 BDP na prebivalca	Študentska posojila in leto uvedbe
Norveška	83.563 €	DA – 1947
Združene države Amerike	77.610 €	DA – 1965
Avstralija	61.476 €	DA – 1989
Kanada	50.703 €	DA – 1964
Izrael	49.648 €	DA – 1948
Združeno kraljestvo	47.423 €	DA – 1991
Rusija	13.126 €	NEZNANO
Kitajska	11.983 €	DA – 2000
Indija	2.360 €	DA – 2015

Tabela 2: Študentska posojila izven EU.

Združene države Amerike, z največjim nominalnim BDP na svetu, predstavljajo 25 % globalnega gospodarstva. Kitajska s približno 17 % svetovnega BDP je vodilna v proizvodnji in trgovini ter primerljiva z EU, medtem ko Indija s 3,6 % postaja ključna zaradi hitro rastočega trga. Združeno kraljestvo in Kanada s svojima prispevkoma (3,3 % in 2,2 %) igrata pomembno vlogo kot finančni središči in stabilni gospodarski sili.

Rusija, Avstralija, Norveška, Kanada in Izrael, čeprav manjše po obsegu, vplivajo na ključne sektorje, kot so energetika, tehnologija in naravni viri. Njihovi gospodarski modeli dopolnjujejo globalno sliko in omogočajo povezovanje različnih regij v skupno gospodarsko omrežje.

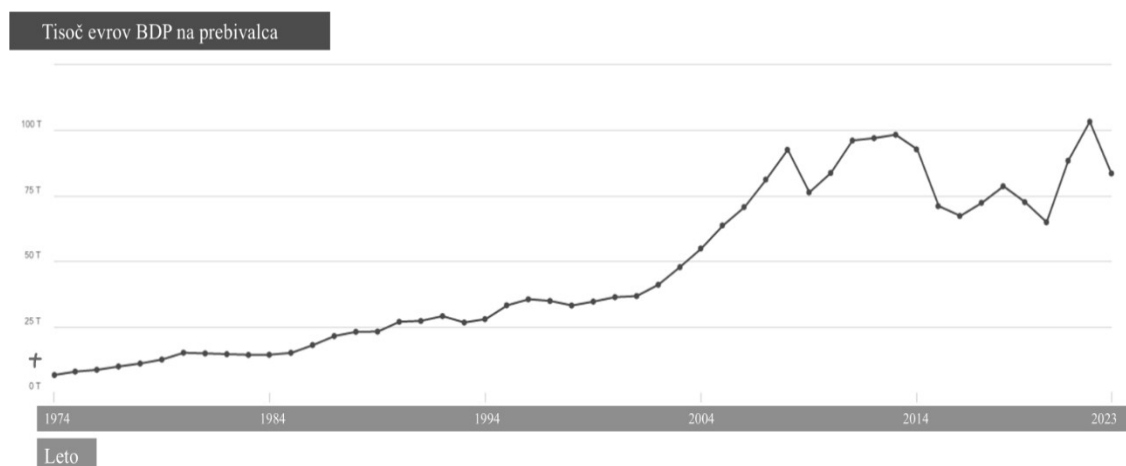
Skupni vpliv teh izbranih držav izven EU presega zgolj ekonomijo in vključuje pomembno vlogo v geopolitiki, kar jih postavlja med ključne stebre svetovne stabilnosti in razvoja. EU in te države tako skupaj prispevajo k več kot 70 % svetovnega BDP, kar poudarja njihov izjemen pomen v globalnem gospodarstvu.

2.4.1 Norveška

Norveška (ALPHA-3 državna koda: NOR) ima državna študentska posojila. Z BDP s 83.563 evri na prebivalca je visoko nad povprečjem EU (38.782 evrov) (Spirit – Norveška 2024).

Norveška je leta 1947 uvedla državno podprta študentska posojila z ustanovitvijo Norveškega državnega sklada za izobraževalna posojila (Lånekassen). Ta pobuda je sledila obljubi vlade po osvoboditvi izpod okupacije nacistične Nemčije: »Vsak mora imeti dostop do ustreznega izobraževanja, ki ustreza njegovim talentom in sposobnostim, ne glede na njegove materialne zmožnosti in kraj bivanja« (Askim 2022, 155).

Norveške javne univerze so brez šolnine za državljane EEA, kar dodatno zmanjšuje finančne ovire za dostop do visokega šolstva (Study.EU 2023).

Slika 20: BDP na prebivalca – Norveška (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=NO>).

Slika 20 prikazuje norveški BDP na prebivalca. Norveška je uvedla sistem študentskih posojil že nekaj let po ponovni osamosvojitvi ob koncu druge svetovne vojne, vidimo izrazito naraščajoč BDP na prebivalca in da se jim je ta politika izplačala. Uvedba sistema študentskih posojil je podprla razvoj visoko izobraženega prebivalstva.

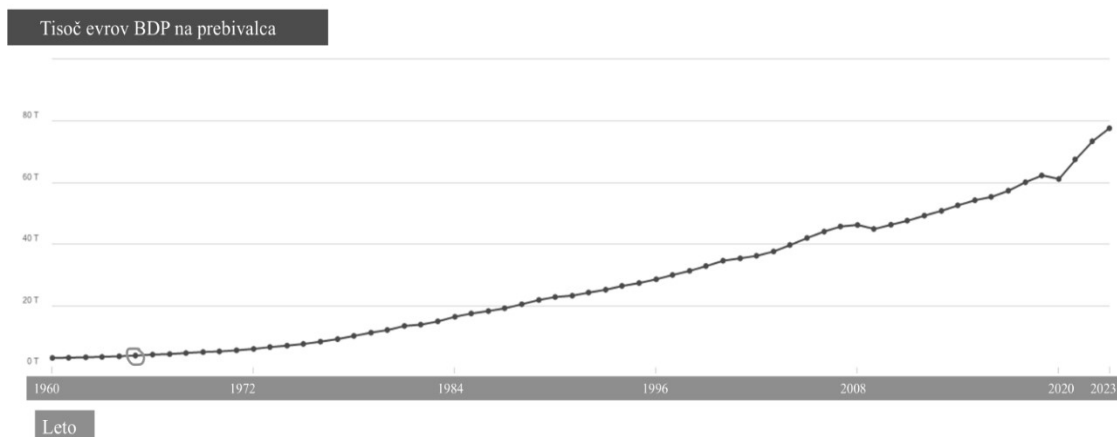
V Norveški strategiji javne diplomacije je izraženo, da je visok BDP na prebivalca odraz kombinacije močnega naravnega bogastva in učinkovitega vlaganja v človeški kapital prek dostopnega izobraževanja. Sistem, ki temelji na enakih priložnostih za vse, je obrodil sadove v obliki ene najvišjih ravni kakovosti življenja na svetu (Leonard et al. 2005, 4).

2.4.2 Združene države Amerike

Združene države Amerike (ALPHA-3 državna koda: USA) imajo državna študentska posojila. Z BDP s 77.610 evri na prebivalca so visoko nad povprečjem EU (38.782 evrov) (Spirit – Združene države Amerike 2023). V nasprotju z večino evropskih držav imajo javne univerze v ZDA šolnine, to še dodatno poudarja pomen zveznih študentskih posojil, ki imajo začetke v letu 1958 z uvedbo strateškega Zakona o izobraževanju za nacionalno obrambo.

Leta 1965 so sprejeli Zakon o visokem šolstvu, ki je razširil dostop do visokega šolstva z uvedbo programa Zvezno posojilo za družinsko izobraževanje. Ta program je omogočal zvezno zavarovana posojila prek zasebnih posojilodajalcev.

Leta 1992 je bila sprejeta pomembna sprememba Zakona o visokem šolstvu, ki je uvedla neposredna zvezna študentska posojila prek programa William D. Ford Zveznih neposrednih posojil. Ta program je omogočil izposojjo neposredno od zvezne vlade, kar je poenostavilo postopek in zmanjšalo odvisnost od zasebnih posojilodajalcev.

Slika 21: BDP na prebivalca – ZDA (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=US>).

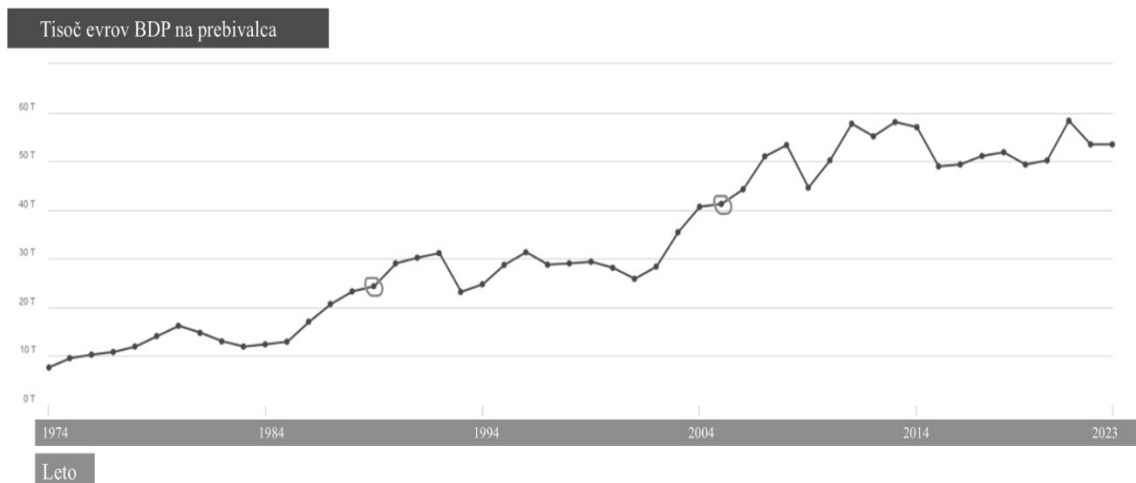
Slika 21 prikazuje BDP na prebivalca v ZDA. Sistem študentskih posojil je bil uveden leta 1965, od takrat se je rast BDP na prebivalca pospešeno nadaljevala. Kljub temu ni mogoče neposredno trditi, da je ta rast posledica študentskih posojil, saj bi bilo za takšno trditev potrebnih več empiričnih raziskav, ki bi upoštevale širši ekonomski kontekst.

Poleg tega so na gospodarsko rast ZDA vplivali številni drugi dejavniki, kot so tehnološki napredek, demografske spremembe, globalizacija in investicije v raziskave in razvoj.

2.4.3 Avstralija

Avstralija (ALPHA-3 državna koda: AUS) ima državna študentska posojila. Z BDP z 61.476 evri na prebivalca je visoko nad povprečjem EU (38.782 evrov) (Spirit – Avstralija 2024).

Avstralija je uvedla sistem študentskih posojil leta 1989 z ustanovitvijo sheme prispevkov za visokošolsko izobraževanje (v nadaljevanju HECS). Ta pionirski program dohodkovno odvisnih posojil je študentom omogočil, da so odložili plačilo šolnine in jo odplačevali prek davčnega sistema, ko so njihovi dohodki presegli določen prag (HELP 2024).

Slika 22: BDP na prebivalca – Avstralija (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=AU>).

Slika 22 prikazuje avstralski BDP na prebivalca. Leta 1989 je avstralska vlada uvedla šolnine skupaj s HECS. Ta odločitev je bila odziv na dve ključni sili (Chapman 1996, 43):

- Fiskalne omejitve: Naraščajoči stroški visokega šolstva so presegli zmožnosti financiranja izključno iz davčnih prihodkov, kar je zahtevalo uvedbo prispevkov študentov za zagotavljanje finančne vzdržnosti sistema.
- Regresivna narava brezplačnega študija: Brezplačno visokošolsko izobraževanje je bilo prepoznano kot regresivno, saj so koristi visoke izobrazbe, kot so višji dohodki in boljše zaposlitvene možnosti, nesorazmerno uživali posamezniki iz premožnejših okolij. Z uvedbo prispevkov so želeli zagotoviti pravičnejšo porazdelitev stroškov izobraževanja.

HECS je uvedel sistem prispevkov, ki so temeljili na prihodkih diplomantov, kar je omogočilo odplačevanje glede na njihove finančne zmožnosti. Ta pristop je zagotovil dostopnost visokega šolstva za študente ne glede na njihov socialno-ekonomski status, hkrati je omogočil vzdržno financiranje univerzitetnega sistema (Chapman 1996, 43).

Obstaja močna povezava med socialno-ekonomskim statusom študentov in njihovo udeležbo v visokem šolstvu. Dohodkovna podpora in druge finančne pomoči so ključnega pomena za privabljanje finančno prikrajšanih študentov v visokošolsko izobraževanje in za njihovo ohranjanje v izobraževalnem procesu (Bradley et al. 2008, 47).

Potreba države po izboljšani produktivnosti in načelo preproste pravičnosti narekujeta, da mora Avstralija zagotoviti enake možnosti za sodelovanje vsem. Poleg tega morajo finančni podporni mehanizmi spodbujati tudi starejše delavce k dodatnemu usposabljanju ali nadgradnji kvalifikacij (Bradley et al. 2008, 47).

Leta 2005 je bil HECS razvit dalje v danes poznani avstralski program študentskih posojil za visokošolsko izobraževanje (HELP 2024).

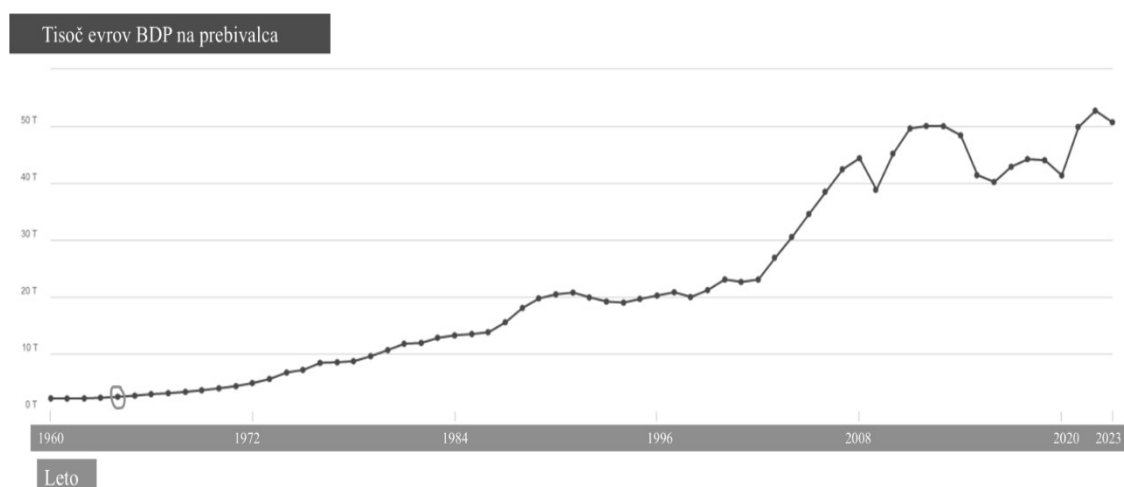
Eden največjih izzivov, s katerimi se soočajo študenti, ki uporabljajo shemo HELP, je visoka raven dolga, ki ga naberejo do zaključka študija. Poleg tega se Avstralija sooča s težavo, da je vlada že izgubila več kot šest milijard evrov zaradi diplomantov, ki ne morejo pridobiti zaposlitve z letnim dohodkom, višjim od 52.112 evrov. Dodatno oviro predstavlja dejstvo, da nekateri študenti nikoli ne odplačajo posojila, saj se po študiju preselijo v tujino in tam nadaljujejo poklicno pot. (Revive Financial 2016).

Študentska posojila pomembno vplivajo na dolgoročno finančno načrtovanje, saj lahko privedejo do zamude pri nakupu nepremičnine, zmanjšanih prihrankov za pokojnino ter povečane ravni stresa in tesnobe. Kljub temu obstajajo različne strategije za ublažitev teh negativnih učinkov, kot so natančno načrtovanje proračuna, prednostno odplačevanje posojil, raziskovanje alternativnih možnosti odplačevanja, kot so sheme, vezane na dohodek, in vključevanje odplačevanja posojil v širše finančne cilje. Uporaba virov, ki jih ponuja avstralska vlada, kot so programi finančnega izobraževanja in svetovalne storitve, lahko prav tako pripomore k učinkovitejšemu upravljanju dolga. (Tippla 2024).

2.4.4 Kanada

Kanada (ALPHA-3 državna koda: CAN) ima študentska posojila. Z BDP s 50.703 evri na prebivalca so precej nad povprečjem EU (38.782 evrov) (Spirit – Kanada 2024).

Leta 1964 je kanadska vlada uvedla program posojil za študente v Kanadi (Kanadska študentska posojila – CSLP). Program ponuja posojila, ki jih zvezna vlada jamči. Kanadske javne univerze imajo šolnine, kar pomeni, da so študentska posojila ključnega pomena za dostopnost izobraževanja (TCE 2013).

Slika 23: BDP na prebivalca – Kanada (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CA>).

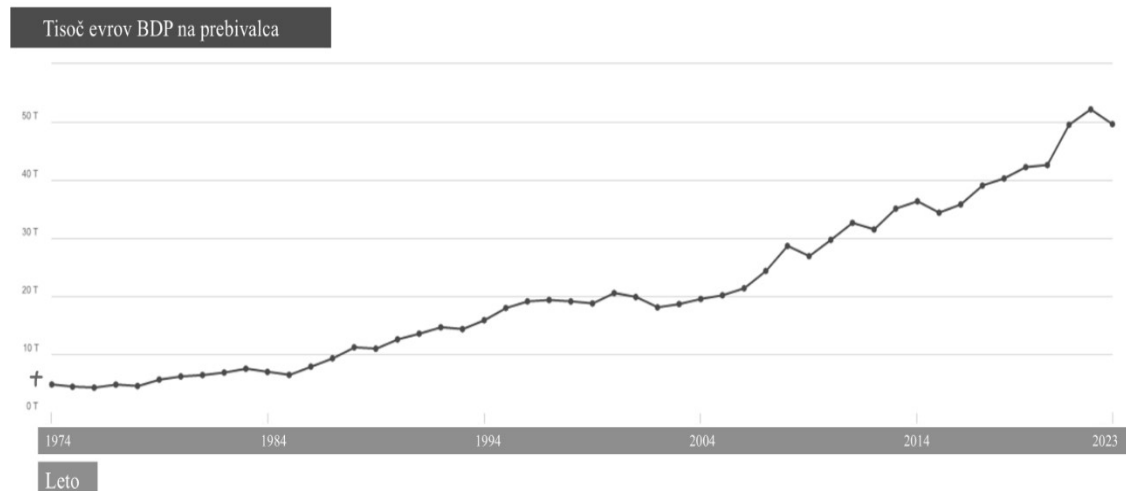
Slika 23 prikazuje kanadski BDP na prebivalca. Po uvedbi CSLP je opaziti trend rasti kanadskega BDP na prebivalca, kar nakazuje, da so vlaganja v dostopnost izobraževanja prispevala k razvoju človeškega kapitala in posledično h gospodarskemu razvoju. Državi se je po uvedbi študentskih posojil povečal BDP na prebivalca. Vendar, je za gotovost takšnih izjav potrebnih več empiričnih raziskav in primerjav.

Strokovnjakinja za financiranje izobraževanja Grace Guo je pri opisovanju študentskih posojil v Kanadi zapisala, da je visokošolsko izobraževanje v Kanadi naložba v prihodnjo kariero, družbo in zaslužek. In, da s pridobitvijo diplome ali certifikata in razvojem veščin, ki so uporabne na trgu dela, posameznik poveča svoje možnosti za karierni napredek. In, da študentska posojila študentom omogočajo dokončanje izobraževalne poti ter pridobivanje znanja in izkušenj, ki so potrebne za samostojno življenje v realnem svetu. (Guo 2024, 3).

2.4.5 Izrael

Izrael (ALPHA-3 državna koda: ISR) ima državna študentska posojila. Z BDP s 49.648 evri na prebivalca so precej nad povprečjem EU (38.782 evrov). Izraelske javne univerze imajo šolnine, imajo pa tudi mnogo subvencij za finančno olajšavo (Spirit – Izrael 2024).

Hebrejsko društvo za brezobrestna posojila že od svoje ustanovitve leta 1892 nudi finančno podporo za izobraževanje in druge potrebe. Izrael je postal država leta 1948.

Slika 24: BDP na prebivalca – Izrael (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=IL>).

Slika 24 prikazuje izraelski BDP na prebivalca. Ker imajo prebivalci Izraela že od vedno navado posojanja denarja za izobraževanje, je uradno domnevano, da študentska posojila za izobraževanje obstajajo že od leta 1948, ko je nastala izraelska država. Židovsko društvo za brezobrestna posojila (HFLS) že od leta 1892 ponuja brezobrestna posojila za izobraževanje in druge potrebe. Ta tradicija financiranja izobraževanja je vplivala na izraelsko kulturo in dostopnost do visokega šolstva.

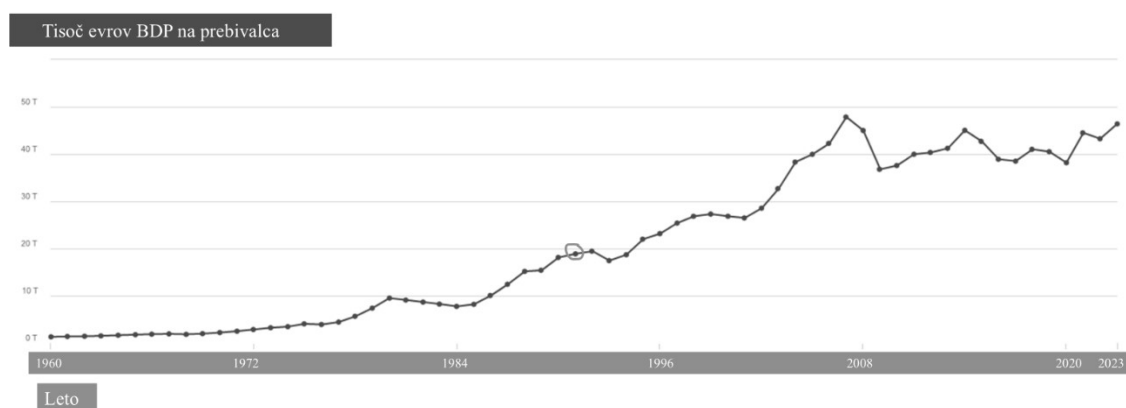
Izraelska *Tora* skozi različne zgodbe prepoveduje oderuštvo pri posojanju denarja med sonarodnjaki Izraelci, poudarja načela pravičnosti, sočutja in solidarnosti v judovski skupnosti. Ti zakoni si prizadevajo ustvariti družbo, v kateri ljudje niso obremenjeni z dolгови ali izkoriščani v času stiske, kar je skladno s širšimi temami judovske etike, ki dajejo prednost odgovornosti do skupnosti in skrbi za ranljive. Na primer, v 2 Mz 22,24 (Izhod 22:25) je zapisano: »Če posodiš denar kateremu koli izmed mojega ljudstva, ubogemu, ki je pri tebi, ne bodi do njega kot upnik; ne naloži mu obresti.«

2.4.6 Velika Britanija

Velika Britanija (ALPHA-3 državna koda: GBR) ima državna študentska posojila. Z BDP s 46.423 evri na prebivalca je precej nad povprečjem EU (38.782 evrov). (Spirit – Velika Britanija 2023)

Za financiranje študija v Veliki Britaniji že od leta 1991 obstaja možnost študentskega posojila (Students Loans Company), ki pokrije strošek šolnine in nudi podporo za kritje življenjskih stroškov. Maksimalen strošek šolnine je 11.178 evrov in prav takšni zneski posojil na leto so na voljo za študente. Poleg tega so na voljo tudi tako imenovani »maintenance loans«, ki znašajo do 15.736 evrov letno in so namenjeni za pomoč kritja življenjskih stroškov. Glede na Save the Student's Student Money Survey 2022 je povprečna poraba študenta za življenjske stroške v Angliji 1.116 evrov na mesec.

Študentsko posojilo ima nizko obrestno mero. Pomembna lastnost je, da kredit lahko začnejo odplačevati šele sedem mesecev po diplomiranju oziroma šele, ko začne študent ustvarjati dohodek v vrednosti 32.976 evrov ali več letno, kar je mesečno 2.748 evrov bruto. Nato se kredit začne odplačevati z 9-odstotno vrednostjo dohodka. Obstaja tudi možnost drugačnega dogovora. Ob redni zaposlitvi se bo znesek avtomatično odvedel od plače (trajnik), skupaj z davki in zavarovanjem. (Brown 2022, 1).

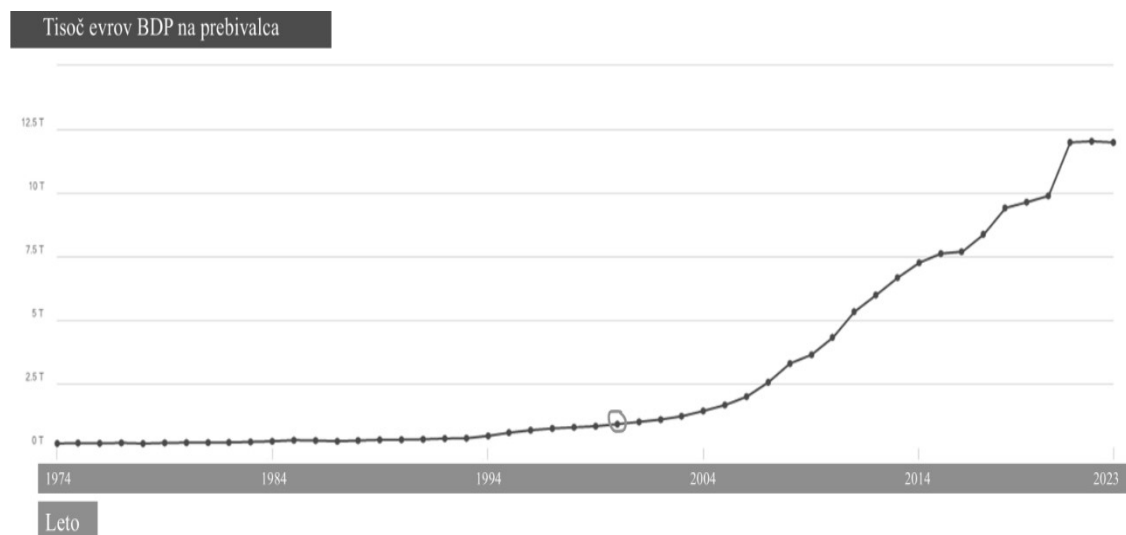
Slika 25: BDP na prebivalca – VB (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=GB>).

Slika 25 prikazuje BDP na prebivalca Velike Britanije. Po uvedbi študentskih posojil leta 1991 je opaziti rast BDP, vendar ni mogoče trditi, da je ta rast neposredna posledica posojil. Za potrditev povezave bi bile potrebne obsežne empirične študije in primerjave s podobnimi državami.

2.4.7 Kitajska

Kitajska ima državna študentska posojila. Z BDP z 11.983 evri na prebivalca je globoko pod povprečjem EU (38.782 evrov) (Spirit – Kitajska 2024).

Razvoj študentskih posojil na Kitajskem je potekal okoli leta 2000. Leta 1999 so ustanovili pilotni program študentskih posojil, subvencioniranih s strani vlade, ki je bil uveden v osmih mestih, da bi študentom pomagali kriti šolnino in stroške bivanja. Leta 2000 je bil program razširjen na vse redne študente in se uvedel na nacionalni ravni. Kitajske javne univerze imajo šolnine, kar pomeni, da študentska posojila igrajo ključno vlogo pri zmanjševanju finančnih ovir za študente in njihovim družinam. (Cheng 2011).

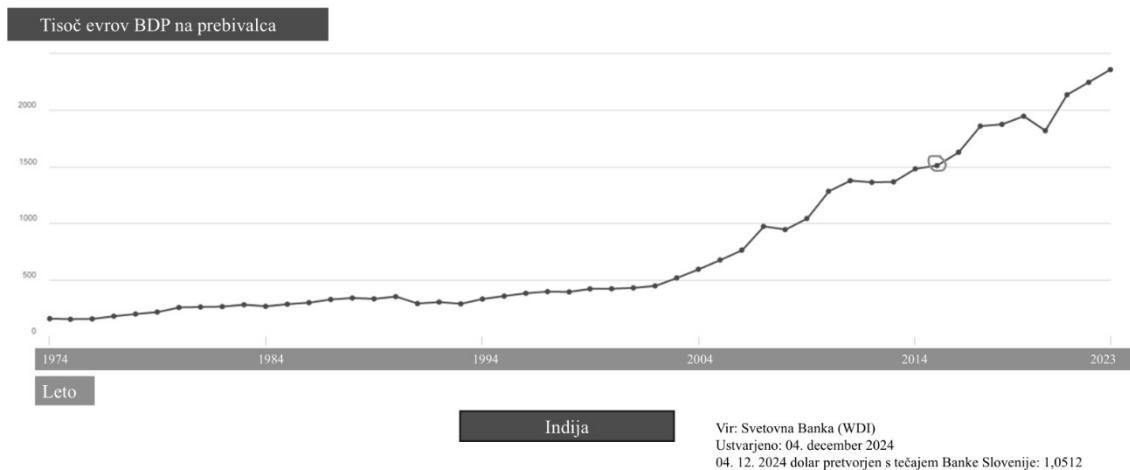
Slika 26: BDP na prebivalca – Kitajska (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=CN>).

Slika 26 prikazuje kitajski BDP na prebivalca. Od leta 2000 naprej je Kitajska beležila hitro rast BDP na prebivalca, kar kaže na pozitivno povezavo med vlaganjem v izobraževanje in gospodarskim razvojem. Ni možno trditi, da so študentska posojila ključni dejavnik hitrega gospodarskega razvoja.

Subvencionirani sistem študentskih posojil je skupaj z obsežnimi ekonomskimi reformami pomembno prispeval k hitri gospodarski rasti Kitajske. Kombinacija ključnih reform, liberalizacije trga, spodbujanja tujih naložb in razvoja infrastrukture je okrepila tudi izobraževalni sektor in dostopnost visokega šolstva. (Zhang et al. 2021, 59–76).

2.4.8 Indija

Indija ima od leta 2015 državna študentska posojila, ki so informacijsko-tehnološko podprta. Z BDP z 2.360 evri na prebivalca je Indija globoko pod povprečjem EU (38.782 evrov). (Spirit – Indija 2024)

Slika 27: BDP na prebivalca – Indija (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=IN>).

Slika 27 prikazuje indijski BDP na prebivalca. Po uvedbi sistema posojil leta 2015 je opaziti stalno povečanje BDP na prebivalca. Indijsko življenje je zasnovano v kastni sistem, ki je starodavna družbena ureditev, ki razvršča ljudi v hierarhične skupine. Korenine kaste neenakosti segajo v antične čase (Jha 2018, 20–220). Zakoni Manu, ki veljajo za temeljni pravni in moralni tekst hindujske tradicije, zapovedujejo: »Delavcem ni dovoljeno poznavanje zakonov ali jih uvajati v vero. Kdor mu pojasnjuje življenje, bo skupaj z njim potonil v temo pekla.« Šele z zahtevami britanskih uradnikov v sredini 19. stoletja se je odgovornost za medsebojno izobraževanje v Indiji začela izboljševati (Ambedkar 1982, 409). Da bi izboljšali dostop do visokega izobraževanja danes, zlasti za socialno in ekonomsko prikrajšane kaste, je indijska vlada avgusta 2015 uvedla portal Vidya Lakshmi, ki ljudem omogoča dostop do študentskih posojil (Shukla 2018, 2).

Z omogočanjem višje izobrazbe se posameznikom iz nižjih kast odpirajo boljše sodobne zaposlitvene možnosti, kar vodi k izboljšanju posameznikovega ekonomskega položaja in postopnemu zmanjšanju vpliva kaste hierarhije (Thorat et al. 2023, 256–275).

3. BDP na prebivalca izbranih držav

Sledi tabelna empirična predstavitev znanih podatkov držav EU in izbranih držav te raziskave. Tabela 3 prikazuje BDP na prebivalca držav in leto uvedbe študentskih posojil.

DRŽAVA	2023 BDP na prebivalca v EUR	Uvrstitev v EU	Študentska posojila in leto uvedbe
Luksemburg	121.846	1.	DA – 2000
Irska	98.500	2.	NE
Norveška	83.563		DA – 1947
ZDA	77.610		DA – 1965
Danska	64.569	3.	DA – 1952
Avstralija	61.476		DA – 1989
Nizozemska	59.409	4.	DA – 2015
Avstrija	53.700	5.	NE
Švedska	53.490	6.	DA – 2001
Finska	51.068	7.	DA – 1969
Belgija	50.800	8.	NE
Kanada	50.703		DA – 1964
Nemčija	50.108	9.	DA – 2006
Izrael	49.648		DA – 1948
Združeno kraljestvo	47.423		DA – 1991
Francija	42.237	10.	DA – 2008
Italija	36.454	11.	DA – 2007
Malta	35.988	12.	DA – 1994
Ciper (republika)	32.966	13.	NE
Španija	31.043	14.	DA – 2006
Slovenija	30.555	15.	DA – 2004
Češka republika	28.906	16.	NE
Estonija	28.332	17.	DA – 2003
Portugalska	25.911	18.	DA – 2007
Litva	25.747	19.	DA – 2009
Slovaška	23.247	20.	DA – 1995
Latvija	22.025	21.	DA – 1999
Grčija	21.840	22.	DA – 2007
Madžarska	21.039	23.	DA – 2001
Poljska	21.007	24.	NE
Hrvaška	20.386	25.	NE
Romunija	17.498	26.	NE
Bolgarija	15.000	27.	NE
Rusija	13.126		NE
Kitajska	11.983		DA – 2000
Indija	2.360		DA – 2015

Tabela 3: Lasten prikaz sistema študentskih posojil preučevanih držav.

Prva hipoteza, ki pravi, da imajo v državah z višjim BDP na prebivalca študentska posojila, drži. Podatki kažejo, da študentska posojila pogosteje obstajajo v državah z višjim BDP na prebivalca. Med 20 izbranimi državami, ki imajo višji BDP na prebivalca od Slovenije, jih kar 16 zagotavlja državno podprta študentska posojila. Izjeme so Irska, Avstrija, Belgija in Ciper, kjer takšnega sistema ni.

3.1 Države, ki imajo študentska posojila, glede na BDP na prebivalca

Sledi tabela 4, ki prikazuje BDP na prebivalca zbranih držav, ki imajo študentska posojila.

DRŽAVA	2023 BDP na prebivalca v EUR	Letnica uvedba posojil
Luksemburg	121.846	DA – 2000
Norveška	83.563	DA – 1947
ZDA	77.610	DA – 1965
Danska	64.569	DA – 1952
Avstralija	61.476	DA – 1989
Nizozemska	59.409	DA – 2015
Švedska	53.490	DA – 2001
Finska	51.068	DA – 1969
Kanada	50.703	DA – 1964
Nemčija	50.108	DA – 2006
Izrael	49.648	DA – 1948
Velika Britanija	47.423	DA – 1991
Francija	42.237	DA – 2008
Italija	36.454	DA – 2007
Malta	35.988	DA – 1994
Španija	31.043	DA – 2006
Slovenija	30.555	DA – 2004
Estonija	28.332	DA – 2003
Portugalska	25.911	DA – 2007
Litva	25.747	DA – 2009
Slovaška	23.247	DA – 1995
Latvija	22.025	DA – 1999
Grčija	21.840	DA – 2007
Madžarska	21.039	DA – 2001
Kitajska	11.983	DA – 2000
Indija	2.360	DA – 2015

Tabela 4: Urejen seznam 1.

3.2 Države, njihov BDP in leto uvedbe študentskih posojil

V nadaljevanju je predstavljena tabela 5, ki prikazuje BDP na prebivalca za leto 2023 v izbranih državah ter leto uvedbe sistema študentskih posojil. Namen te tabele je prikazati časovno umestitev študentskih posojil v posamezni državi ter primerjati raven BDP med državami, ki so uvedle ta sistem v različnih obdobjih.

DRŽAVA	2023 BDP na prebivalca v EUR	Študentska posojila
Norveška	83.563	DA – 1947
Izrael	49.648	DA – 1948
Danska	64.569	DA – 1952
Kanada	50.703	DA – 1964
ZDA	77.610	DA – 1965
Finska	51.068	DA – 1969
Avstralija	61.476	DA – 1989
Velika Britanija	47.423	DA – 1991
Malta	35.988	DA – 1994
Slovaška	23.247	DA – 1995
Latvija	22.025	DA – 1999
Kitajska	11.983	DA – 2000
Luksemburg	121.846	DA – 2000
Madžarska	21.039	DA – 2001
Švedska	53.490	DA – 2001
Estonija	28.332	DA – 2003
Slovenija	30.555	DA – 2004
Španija	31.043	DA – 2006
Nemčija	50.108	DA – 2006
Italija	36.454	DA – 2007
Portugalska	25.911	DA – 2007
Grčija	21.840	DA – 2007
Francija	42.237	DA – 2008
Litva	25.747	DA – 2009
Nizozemska	59.409	DA – 2015
Indija	2.360	DA – 2015

Tabela 5: Urejen seznam 2.

Norveška in Izrael sta pionirja na tem področju, saj sta študentska posojila uvedli že leta 1947 oziroma 1948. To sovпада s povojnim obdobjem, ko so se številne države osredotočile na obnovo in izobraževanje kot ključen temelj gospodarskega in družbenega razvoja. Danska je kmalu sledila leta 1952, kar kaže na tradicijo socialne države v nordijski regiji.

V šestdesetih letih so državna študentska posojila postala bolj razširjena, pri čemer so se ZDA, Kanada in Finska pridružile temu trendu. Uvedba študentskih posojil v ZDA leta 1965 odraža naraščajočo potrebo po dostopu do visokega šolstva v obdobju hitre gospodarske in tehnološke širitve.

V devetdesetih letih in zgodnjih dvatisočih se pojavi zanimiv vzorec, saj so državna študentska posojila začele uvajati tudi manj gospodarsko razvite države, kot so Malta, Slovaška, Latvija in Madžarska. Ta trend odraža širjenje EU in prizadevanja za povečanje izobraževalne dostopnosti v tranzicijskih gospodarstvih.

Pomembno je omeniti, da so nekatere države, kot je Luksemburg, z visokim BDP na prebivalca uvedle posojila relativno pozno (leta 2000), medtem ko so države z bistveno nižjim BDP na prebivalca, kot je Kitajska, študentska posojila uvedle v istem obdobju. To kaže, da uvedba posojil ni nujno povezana zgolj z gospodarskim blagostanjem, temveč tudi z izobraževalnimi politikami in širšimi družbenimi cilji.

Zanimiv vzorec se pojavi pri evropskih gospodarstvih z BDP, višjim od enega bilijona evrov, kot so Nemčija, Francija, Italija in Španija. Ta so študentska posojila uvedla v relativno kratkem časovnem obdobju med letoma 2006 in 2008, tik pred izbruhom velike gospodarske krize leta 2008. Izjema je Nizozemska, ki je ta sistem implementirala leta 2015. Razvoj študentskih posojil v Evropi je povezan z zgodovinskimi, gospodarskimi in kulturnimi značilnostmi posameznih držav.

Nemška razvojna banka KfW, ustanovljena leta 1948, je ključni akter pri financiranju študentskih posojil v Nemčiji. Njena zgodovina sega v obdobje neposredno po drugi svetovni vojni, ko je Nemčija iskala rešitve za obnovo države in spodbujanje gospodarskega razvoja. KfW je postala sinonim za trajnostno financiranje. Od leta 2006 zagotavljajo posojila za kritje življenjskih stroškov med študijem, pri čemer študentje uživajo ugodne pogoje, kot so zmerne obrestne mere in dolgoročni načrti odplačevanja.

Grški model študentskih posojil, uveden leta 2007, v svoji zasnovi spominja na finančne pristope starodavnih polisov, ki so spodbujali izobraževanje kot temeljni steber skupnosti. Brezobrestna posojila, podprta s strani države, omogočajo dostop do izobraževanja širokemu krogu prebivalcev, vključno z odraslimi študenti, kar je unikatna značilnost. Grčija z uporabo posojil ohranja dostopnost visokošolskega izobraževanja tudi v težkih gospodarskih razmerah.

3.3 Rast BDP na prebivalca po uvedbi študentskih posojil

Stalno naraščanje BDP na prebivalca v razvitih državah temelji na konceptu endogene rasti in značilnostih sodobnih tržnih gospodarstev, ki jih poganjajo tehnološki napredek, institucionalna stabilnost in nenehna akumulacija kapitala.

Na podlagi slik grafov BDP na prebivalca in uvedbe študentskih posojil lahko za vse države trdimo, da so po uvedbi državnih študentskih posojil doživele rast BDP. Vendar, bi bilo za gotovost takšne izjave potrebnih več empiričnih raziskav in primerjav. Dokazovanje neposredne povezave presega metodologijo in obseg diplomske naloge. Vseeno je na podlagi slik grafov BDP to opazno za Estonijo (Slika 3), Finsko (Slika 4), Latvijo (Slika 8), Litvo (Slika 9), Luksemburg (Slika 10), Madžarsko (Slika 11), Malto (Slika 12), Nemčijo (Slika 13), Nizozemsko (Slika 14), Slovaško (Slika 16), Švedsko (Slika 19), Avstralijo (Slika 20), Indijo (Slika 21), Kanado (Slika 23), Kitajsko (Slika 24), Norveško (Slika 25), Združene države Amerike (Slika 26) in Združeno kraljestvo (Slika 27). Kar privede do spoznanja, da državna študentska posojila pripomorejo k stalnemu naraščanju BDP na prebivalca, saj tako za posameznika poganjajo tehnološki napredek, institucionalno stabilnost in akumulacijo kapitala. Povezave med študentskimi posojili in stalnim naraščanjem BDP na prebivalca ni mogoče enostavno potrditi. Morebitni učinki se ne poznajo takoj, temveč z zamikom, če sploh vplivajo, poleg tega so na gospodarsko rast vplivali številni drugi dejavniki. Da bi natančneje ocenili njihov vpliv, bi bilo treba opraviti podrobnejše primerjave z drugimi državami in izvesti poglobljene empirične raziskave.

Študentska finančna posojila se morda zdijo kot orodja za individualno napredovanje. Vendar njihov doseg sega daleč onkraj osebnega področja. Pospešujejo gospodarsko rast s spodbujanjem dobro izobražene delovne sile, spodbujanjem inovacij in ustvarjanjem pravične družbe. (Biggs 2023, 1).

4. Druga hipoteza

Na podlagi podatkov, prikazanih na slikah rasti BDP po uvedbi študentskih posojil, je razvidno, da druga hipoteza, ki trdi, da se državam po uvedbi študentskih posojil poveča BDP na prebivalca, drži. Pri 18 od 25 držav je mogoče prepoznati vpliv študentskih posojil na rast BDP na prebivalca že neposredno v nekaj letih po uvedbi. Ampak taka trditev na podlagi podanih podatkov in prikazanih slik grafov ni dovolj zanesljiva. To bi lahko potrdili le s poglobljeno empirično raziskavo med podobnimi državami. Kar presega metodologijo in obseg diplomske naloge.

Države, pri katerih ni bila opažena neposredna rast BDP na prebivalca takoj po uvedbi študentskih posojil, so Francija, Grčija, Italija, Portugalska in Španija. Posebnost teh držav je, da so sistem študentskih posojil uvedle med letoma 2006 in 2008, tik pred izbruhom velike gospodarske krize evroobmočja leta 2008, kar bi lahko vplivalo na zakasnen učinek na gospodarsko rast. Možen dejavnik zamika je tudi čas, potreben za zaključek študija, saj se učinki izboljššanega dostopa do izobraževanja na trg dela in gospodarsko rast pokažejo postopoma. Ampak to ni bilo razvidno pri Nemčiji.

Francija in Italija sta BDP na prebivalca približali in presegli vrednosti ob uveljavitvi študentskih posojil šele leta 2023. Španija in Portugalska sta svoje primerljive vrednosti dosegli že v letu 2016. Grčija pa se še niti v letu 2024 ni približala BDP na prebivalca iz leta 2007, ko so uvedli prva študentska posojila. Edina članica EU, ki je uveljavila študentska posojila v tem obdobju in neposredno po uveljavitvi nadaljevala z rastjo BDP na prebivalca, je Nemčija.

Za pomoč pri razumevanju te hipoteze smo opravili intervju s Sebastjanom Česnikom, direktorjem E-študentskega servisa. Intervju je bil osredotočen na razpravo o študentskih posojilih, njihovih vplivih in sistemskih izzivih. Med ključnimi spoznanji iz pogovora so bili poudarjeni pomen racionalnega načrtovanja, vpliv ekonomskih razmer na mlade in možnosti prilagoditve dela študentov njihovim potrebam.

Sebastjan Česnik je opozoril na kompleksnost oblikovanja posojilnega sistema, ki bi ustrezal potrebam študentov v Sloveniji. Poudaril je, da je treba pristopiti matematično in upoštevati povprečja, ekstreme in specifikke trga dela. Izpostavil je, da študentsko delo

omogoča pridobivanje dodatnih finančnih sredstev, pri čemer je na posameznem študentu, da delo prilagodi svojim zmožnostim in ciljem. Prav tako študentsko delo predstavlja pomembno priložnost za pridobivanje delovnih kompetenc in pogajalskih izkušenj, ki so ključne za kasnejše vključevanje na trg dela.

Sprva je obstajala ideja o izvedbi intervjujev z vsemi predstavniki komercialnih bank, dobrodošel bi bil njihov vidik. Vključili jih nismo, ker nismo dobili odziva. Razprava z g. Česnikom je tako izstopala kot edinstvena priložnost za refleksijo, kjer je bila glavna vrednost v raziskavi širših sistemskih vplivov in praktičnih rešitev za študente. Česnik je povedal: »Komerzialne banke imajo svoje lastnike in če bi bil jaz lastnik banke, ne bi hotel, da se banka ukvarja z nekimi državnimi pomočmi. Banka je zato, da ustvarja dobiček. Države zasledujejo druge cilje, take, ki niso samo komercialni.« Spomnil je, da ima država tudi Slovensko izvozno in razvojno banko, ki bi morala prevzeti upravljanje in razvoj celostnih študentskih posojil.

Skozi pogovor se je razkrila ključna dilema: študentska posojila niso zgolj finančni instrument, temveč odraz ekonomske realnosti, ki zahteva preiščljeno načrtovanje in sistemske izboljšave, da bi podpirala prihodnost mladih v Sloveniji. Intervju s Sebastjanom Česnikom je dodan kot priloga.

Pri drugi hipotezi ne moremo trditi o »vplivu« študentskih posojil na rast BDP zgolj na podlagi naše raziskave. Lahko poudarimo, da se iz ugotovitev to kaže, vendar bi bilo to težko dokazovati, saj so študentska posojila (prek agregatne potrošnje) le eden od mnogih dejavnikov, ki vplivajo na BDP. Keynesova Splošna teorija zaposlovanja, obresti in denarja zagovarja, da uporaba posojil prispeva k agregatni potrošnji, kar posredno vpliva na gospodarsko rast. Dokazovanje tega bi preseglo metodološki okvir in obseg našega dela. Keynesova ekonomija zagovarja, da povpraševanje spodbuja ponudbo.

5. Zaključek

Raziskava je izpostavila kompleksnost povezave med sistemi študentskih posojil in bruto domačim proizvodom na prebivalca, pri čemer se je izkazalo, da na podlagi zbranih podatkov hipotez ni mogoče zanesljivo potrditi. Čeprav je bil vzpostavljen okvirni model razmerij med ekonomskimi kazalniki in finančnimi mehanizmi za izobraževanje, ostaja temeljna omejitev pomanjkanje robustnih empiričnih dokazov, ki bi omogočali neposredno inferenco vzročnih povezav.

Vpogled v raznolike nacionalne sisteme študentskih posojil v evropskih in nekaterih izbranih neevropskih državah je pokazal, da ni enotnega modela financiranja terciarnega izobraževanja, ki bi bil univerzalno optimalen. Hkrati se je pokazalo, da kljub intuitivnim pričakovanjem študentska posojila ne zagotavljajo hitrejšega gospodarskega razvoja, saj njihovi učinki na agregatno potrošnjo in produktivnost delovne sile ni lahko dokazati.

Po uvedbi shem študentskih posojil je v mnogih državah opaziti naraščajoči trend BDP na prebivalca. Vendar težko neposredno povežemo naraščanje z uvedbo študentskih posojil. To bi morda lahko dokazali, če bi naraščanje podrobno primerjali s primerljivimi državami. A še takrat bi bilo to zelo težko. Poleg tega se učinki ne poznajo »takoj«, ampak imajo zamik, če že imajo vpliv. Zato ne moremo trditi, da so bile prepoznane spremembe gospodarstva posledica študentskih posojil.

Nadaljnje raziskave bi morale vključevati bolj sofisticirane ekonometrične metode in longitudinalne študije, ki bi lahko razjasnile, ali posojila res prispevajo k izboljšanju gospodarskih kazalnikov ali so zgolj odraz širših družbeno-ekonomskih trendov.

Prav tako bi bilo koristno raziskati, v kolikšni meri dostopnost posojil vpliva na kakovost terciarnega izobraževanja in uspešno zaposlitveno prehodnost diplomantov v različnih ekonomskih okoljih.

Čeprav je raziskava prispevala k boljšemu razumevanju obstoječih sistemov študentskega financiranja, odpira vrsto vprašanj, ki ostajajo nerešena in kličejo po nadaljnjih interdisciplinarnih raziskavah. Ključni izziv ostaja razvoj metodološko trdnejšega pristopa k preučevanju dolgoročnih posledic študentskega zadolževanja, ki bi lahko ponudil empirično utemeljene smernice za oblikovanje politik visokega šolstva.

REFERENCE

- AJHS – Tany Elder. 2024. The Hebrew Free Loan Society Records. American Jewish Historical Society, 18. januar. <https://ajhs.org/the-hebrew-free-loan-society-records-1892-2010/> (pridobljeno 01. 12. 2024).
- Ambedkar, Bhimrao Ramji. 1982. Statement concerning the state of education of the depressed classess in Bombay presidency - Writing and speeches. New Delhi: Ministry of Social Justice & Empowerment, Govt. of India.
- Askim, Jostein. 2022. Student Financing for Social Equity in Norway, 1947-2020. Oxford Academic, 30. september. <https://academic.oup.com/book/44441/chapter/376662822> (pridobljeno 01. 12. 2024).
- Bevc, Milena. 1997. Vpeljava šolnin in študentskih posojil v začetni dodiplomski študij v Sloveniji v funkciji povečanja njegove učinkovitosti in pravičnosti. Ljubljana: Ministrstvo za znanost in tehnologijo.
- Bevc, Milena. 2006. Reforma financiranja visokega šolstva v Sloveniji za povečano zasebno financiranje – potrebnost in pogoj za uspeh. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
- Biggs, Cody. 2023. How Scholarships Contribute to Economic Growth. Cody Biggs Scholarships, 8. avgust. <https://codybiggsscholarship.com/how-scholarships-contribute-to-economic-growth/> (pridobljeno 11. 02. 2024).
- Bissonete, Jean Francois. 2024. The moral economy of student debt: A pharmacological approach. Social Science Information volume 63, št. 3: 354-391.
- Bradley, Denic; Noonan, Peter; Nugent, Helen; Scales, Bill. 2008. Review of Australian Higher Education, Final report. Canberra: Department of education, emplyment and Workplace Relations.
- Brown, Laura. 2022. Student Money Survey 2022 – results. Save the student, 20. september. <https://www.savethestudent.org/money/surveys/student-money-survey-2022-results.html> (pridobljeno 19. 09. 2023).

McIntosh, Colin. 2013. Student loan. V: Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus, 4th edition. Ur. Colin McIntoch. Cambridge: Cambridge University Press.

CEDEFOP – Danska. 2023. Country overview report: Denmark. The European Centre for the Development of Vocational Training, 28. september. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-dk.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Estonija. 2023. Country overview report: Estonia. The European Centre for the Development of Vocational Training, 03. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-ee.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Finska. 2023. Country overview report: Finland. The European Centre for the Development of Vocational Training, 03. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-fi.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Francija. 2023. Country overview report: France. The European Centre for the Development of Vocational Training, 05. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-fr.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Grčija. 2023. Country overview report: Greece. The European Centre for the Development of Vocational Training, 29. september. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-el.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Italija. 2023. Country overview report: Italy. The European Centre for the Development of Vocational Training, 05. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-it.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Latvija. 2023. Country overview report: Latvia. The European Centre for the Development of Vocational Training, 02. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-lv.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Litva. 2023. Country overview report: Lithuania. The European Centre for the Development of Vocational Training, 02. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-lt.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Luksemburg. 2023. Country overview report: Luxembourg. The European Centre for the Development of Vocational Training, 02. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-lu.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Madžarska. 2023. Country overview report: Hungary. The European Centre for the Development of Vocational Training, 03. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-hu.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Malta. 2023. Country overview report: Malta. The European Centre for the Development of Vocational Training, 02. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-mt.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Nemčija. 2023. Country overview report: Germany. The European Centre for the Development of Vocational Training, 28. september. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-de.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Nizozemska. 2023. Country overview report: Netherlands. The European Centre for the Development of Vocational Training, 03. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-nl.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Portugalska. 2023. Country overview report: Portugal. The European Centre for the Development of Vocational Training, 02. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-pt.pdf> (pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Romunija. 2023. Country overview report: Romania. The European Centre for the Development of Vocational Training, 03. oktober.

<https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-ro.pdf>
(pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Slovaška. 2023. Country overview report: Slovakia. The European Centre for the Development of Vocational Training, 03. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-sk.pdf>
(pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Slovenija. 2023. Country overview report: Slovenia. The European Centre for the Development of Vocational Training, 03. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-si.pdf>
(pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Španija. 2023. Country overview report: Spain. The European Centre for the Development of Vocational Training, 29. september. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-es.pdf>
(pridobljeno 22. 11. 2024).

CEDEFOP – Švedska. 2023. Country overview report: Sweden. The European Centre for the Development of Vocational Training, 02. oktober. <https://www.cedefop.europa.eu/files/financing-adult-learning-overview-2020-se.pdf>
(pridobljeno 22. 11. 2024).

Chapman, Bruce. 1996. The rationale for the Higher Education Contribution Scheme. *The Australian Universities' Review*, 39: 43-50.

Cheng, Baoyan. 2011. *Student Loans in China: Efficiency, Equity and Social Justice*. Manoa, Hawaii: Lexington Books.

Eurostat – Danska. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 09. avgust. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/denmark_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Estonija. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 29. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/estonia_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Finska. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 29. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/finland_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Francija. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 29. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/france_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Grčija. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 29. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/greece_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Italija. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 30. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/italy_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Latvija. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 30. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/latvia_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Litva. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 30. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/lithuania_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Luksemburg. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 30. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/luxembourg_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Madžarska. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 13. november. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/hungary_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Malta. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 30. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/malta_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Nemčija. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 29. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/germany_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Nizozemska. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 30. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/netherlands_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Portugalska. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 30. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/portugal_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Romunija. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 09. avgust. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/romania_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Slovaška. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 30. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/slovakia_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Slovenija. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 30. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/slovenia_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Španija. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 30. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/spain_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Eurostat – Švedska. 2024. Trgovina in gospodarstvo. Evropska statistika – podatki o BDP na prebivalca in BDP, 30. oktober. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/sweden_sl (pridobljeno 22. 11. 2024).

Evroštudent VI. 2018. Socialni in ekonomski pogoji življenja študentov v Evropi 2016-2018. Republika Slovenija, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 17. december. https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EVROSTUDENT_VI_Porocilo_SLO.pdf (pridobljeno 25. 11. 2024).

GOUV-fr. 2024. Qu'est-ce que le pret etudiant garanti par l'Etat?, 06. avgust. <https://www.economie.gouv.fr/particuliers/pre-etudiant-garanti-etat#> (pridobljeno 22. 11. 2024).

Guo, Grace. 2024. Student Loans in Canada: Financing Education, 01 junij. <https://www.koho.ca/learn/loans-for-students-in-canada/> (pridobljeno 20. 01. 2025).

HELP. 2024. Higher Education Loan Program. Avstralsko Ministrstvo za izobraževanje, 16. avgust. <https://www.education.gov.au/higher-education-loan-program> (pridobljeno 01. 12. 2024).

Jahan, Sarwa; Saber, Ahmed; Papageorgiou, Chris. 2014. What Is Keynesian Economics? Finance and Development 51, št. 3: 53,54.

Jha, Vivekanand. 2018. Candala: Untouchability and caste in early India. Delhi: Primus Books.

Keynes, John. 1936. The General Theory of Employment, Interest, and Money. Zurich: International Security Network.

Leonard, Mark; Small, Andrew. 2005. Norwegian Public Diplomacy. London: Foreign Policy Centre.

Revive Financial. 2016. The Pros and Conds of Income-Driven Repayment plans, 29. junij. <https://solutions.revivefinancial.com.au/articles/pros-and-cons-of-income-driven-repayment-plans> (pridobljeno 20. 01. 2025).

Shukla, Shri Shiv Pratap. 2018. Vidyalaskhmi Portal for Education Loan. Lok Sabha: Press Infromation Bureau Government of India Ministry of Finance.

Spirit – Avstralija. 2024. Države. Spirit Slovenija, predstavitev poslovnega okolja držav, 30. september. <https://www.izvoznookno.si/drzave/avstralija/predstavitev-drzave/> (pridobljeno 01. 12. 2024).

Spirit – Indija. 2024. Države. Spirit Slovenija, predstavitev poslovnega okolja držav, 30. september. <https://www.izvoznookno.si/drzave/indija/predstavitev-drzave/> (pridobljeno 01. 12. 2024).

Spirit – Izrael. 2024. Spirit Slovenija, predstavitev poslovnega okolja držav, 30. september. <https://www.izvoznookno.si/drzave/izrael/predstavitev-drzave/> (pridobljeno 01. 12. 2024).

Spirit – Kanada. 2024. Spirit Slovenija, predstavitev poslovnega okolja držav, 30. september. <https://www.izvoznookno.si/drzave/kanada/predstavitev-drzave/> (pridobljeno 01. 12. 2024).

Spirit – Kitajska. 2024. Spirit Slovenija, predstavitev poslovnega okolja držav, 30. september. <https://www.izvoznookno.si/drzave/kitajska/predstavitev-drzave/> (pridobljeno 01. 12. 2024).

Spirit – Norveška. 2024. Spirit Slovenija, predstavitev poslovnega okolja držav, 30. september. <https://www.izvoznookno.si/drzave/norveška/predstavitev-drzave/> (pridobljeno 01. 12. 2024).

Spirit – Združene Države Amerike. 2024. Spirit Slovenija, predstavitev poslovnega okolja držav, 30. september. <https://www.izvoznookno.si/drzave/zda/predstavitev-drzave/> (pridobljeno 01. 12. 2024).

Spirit – Velika Britanija. 2024. Spirit Slovenija, predstavitev poslovnega okolja držav, 30. september. <https://www.izvoznookno.si/drzave/zdruzeno-kraljestvo/predstavitev-drzave/> (pridobljeno 01. 12. 2024).

Study.EU. 2023. Study in Europe for free (or low tuition fees), 15. oktober. <https://www.study.eu/article/study-in-europe-for-free-or-low-tuition-fees> (pridobljeno 04. 12. 2024).

ŠOS. 2020. Štipendiranje. Študentska organizacija Slovenije, 11. november. <https://www.studentska-org.si/studentski-kazipot/zakon-za-urejanje-polozaja-studentov/stipendiranje/> (pridobljeno 25. 11. 2024).

TCE. 2013. Financial Aid to Students. The Canadian Encyclopedia, 16. december. <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/financial-aid-to-students> (pridobljeno 01. 12. 2024).

Tippla. 2024. The Impact of Student Loans on Long-term Financial Planning in Australia, 01. julij. <https://www.tippla.com.au/loans/the-impact-of-student-loans-on-long-term-financial-planning/> (pridobljeno 20. 01. 2025).

Thorat, Sukhadeo; Khalid, Khan. 2023. Why Inter-caste Inequality in Education Attainment Still Persists? Vol. 71., št. 1: 256-275.

Valatkevičiute, Aldona. 2024. State supported loans. LRV.LT, 28. avgust. <https://vsf.lrv.lt/en/activities-1/fields-of-activity/> (pridobljeno 22. 11. 2024).

Vidmar, Uroš. 2009. Slovenija kot socialna država. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Woodhall, Maureen. 1987. Lending for Learning: Designing A Student Loan Programme for Developing Countries. London: Commonwealth Secretariat.

Svetovna banka. 1983. Student Loans as a Means of Financing Higher Education Lessons from International Experience. Washington: The World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/618851468765930700/pdf/multi0page>.

Svetovna banka. 1987. Economics of Education, Research and Studies: Student Loans. Washington: The World Bank.

Zhang, Yan; Xiaoqiong, You; Wenke, Wang; Ting, Lin. 2021 The sustainable development of university student loan based on the evolutionary game. International Journal of Sustainability in Higher Education vol. 22., št. 1: 59-76.

PRILOGA

Intervju s Sebastjanom Česnikom, direktorjem E-študentskega servisa

Intervju s Sebastjanom Česnikom, direktorjem E-študentskega servisa, je bil narejen v živo, kot raziskovalno delo. Posnet je bil 11. marca 2024 v Domžalah, na sedežu E-študentskega servisa. Vsebina je bila transkribirana in je predstavljena v sledeči prilogi.

S črko »K« (Kristjan-Jean Gruden) označujemo avtorja intervjuja, ki je tudi avtor diplomske naloge, s črko »S« pa našega sogovornika Sebastjana Česnika.

K: Pogovarjala sva se o vsebini in modelu študentskega posojila, ki bi bil organiziran s pomočjo bank. Kako se vam zdi koncept študentskega posojila, kjer bi imeli študentje reden dohodek, ki bi jim celostno pokrili vse stroške v času študija in bi s študentskim delom del dolga že pokrili, preostanek pa v celoti potem, ko se znajdejo na trgu dela?

S: Tukaj bi morali pristopiti nekoliko matematično, s simulacijo. Kaj to pomeni? Študij v Sloveniji ni v celoti brezplačen, je pa kljub vsemu cenejši kot v nekaterih zahodnih državah. Ni povsem brezplačen, ker zraven nastajajo stroški. Del teh stroškov bi bilo treba prevaliti v prihodnost. Se pravi: nekdo ti posodi denar v času študija, da ga lahko vrneš po koncu študija oziroma takrat, ko si za to sposoben. Res je, da po koncu študija ljudje začnejo redno delati, takrat pa so časovne omejitve dela po navadi osem ur dnevno, pet dni na teden. Slovenska časovna obremenitev je 40-urni redni delovnik. Za teh 40 ur je slovenska povprečna plača približno 1500 evrov neto. S tem, da mladi na začetku navadno niti nimajo 1500 evrov plače, lahko da imajo morda 1300 evrov. Treba se je vprašati, kako iz 1300 evrov mesečne plače redne zaposlitve plačevati redne obveznosti, na primer: stanovanjski kredit, mogoče že celo družino, položnice in še kredit za nazaj. Slovenska dilema je: redne plače so za mladega človeka dokaj nizke za vse obveznosti, ki nastajajo s krediti in še preteklimi obveznostmi iz časa študija. Če bi to primerjali z angleško ali ameriško redno plačo, kjer so stroški sicer višji, bi lahko izračunali, kaj primerjava med Slovenijo in tujino pomeni glede prihodkov in stroškov. Toliko za začetek. Ker je tema kompleksna, se jo je treba lotiti tudi malenkost matematično. Ta tema presega samo osebne finance, ker se »zaletimo« v slovensko realnost – realnost višine plač, zato že sedaj zelo veliko mladih odhaja v tujino. V tujino odhajajo izobraženi ljudje. Zelo dobro

je, da gredo mladi ljudje med študijem ali po študiju v tujino, ni pa dobro, da se jih veliko nikoli več ne vrne. Zanje je to mogoče dobro, za državo, kot skupnost državljanov, pa najbrž ne. Poleg tega se s stroški pojavi tudi bistveno vprašanje o ceni stanovanj. To je verjetno največji strošek v življenju, s katerim se sooči večina Slovencev, ki ne bo kupila nič dražjega, kot je stanovanje. Cena stanovanj v Sloveniji je nesorazmerna s plačami. Če bi primerjali plače in ceno kje drugod v Evropi, so plače in cene stanovanj zelo nesorazmerne. To je še dodaten pritisk na mlade, da še bolj potrebujejo poiskati bolj plačano delo, redno delo, delo za 30, 40 let, ki na žalost velikokrat ni v Sloveniji.

K: Na Japonskem, ko so imeli ekstremno rast po drugi svetovni vojni, v sicer dosti bolj zaprtem gospodarstvu, ki se je odločilo za hiter razvoj tehnologije, so podajali taka posojila, s katerimi so prevzemali bistveno več denarja, kot ga je bilo potrebnega. Ves čas je naraščala vrednost vsega, tako da so imeli dovolj denarja za potrošnjo, ob tem pa so seveda to tudi tehnološko lahko upravičili, zato se jim je dolgo časa vse dobro izšlo. Dokler jim ni načrtovani »balonček« počil, potem pa so vzeli priložnost za rekonstruiranje celotne družbe.

S: To, kar si zdaj opisal – točno ta kriza se je odražala v cenah stanovanj, v nepremičninah na Japonskem. Odražalo se je tudi v cenah delnic in vrednostnih papirjev. Cene so šle v ekstreme. To je znano kot eden največjih borznih balonov v zgodovini. Leta 1989 je japonsko finančno ministrstvo nenadoma potegnilo ročno zavoro in močno dvignilo obrestno mero. Finančni balon se je v trenutku razpočil, povzročil borzni zlom in privedel v hudo dolžniško krizo. Državna intervencija je pomagala državljanom, potem pa so ob hudem ekstremu zaustavili rast in še do danes si Japonska ni opomogla. Državljeni po tem dogodku niso bili zadovoljni. Podoben dogodek se je zgodil tudi v Ameriki leta 2008. Tam je država želela pomagati ljudem, da bi prišli lažje do stanovanj in hiš. Situacija je bila taka, da so omogočili ljudem, da so vzeli kredite, ki so bili višji od vrednosti nepremičnin, in rezultat je bil podoben kot na Japonskem. Finančna kriza leta 2009 je v Ameriki trajala malo manj časa, mogoče kakšne dve do tri leta, v Sloveniji pa pet let, od 2009 do 2014. Takrat je bilo hudo ekonomsko stanje v gospodarstvu in tudi visoka brezposelnost. Intervencije države so dostikrat rezultat tega, da nek politik želi zmagati na volitvah in potem on na nek način za štiri leta vnaprej naredi nekaj dobrega za ljudi. Štiri leta naprej to deluje, dva mandata, tri mandate naprej pa se stvar lahko obrne v bistveno bolj negativno smer. Ameriška kriza 2008 je druga največja v zgodovini.

Največja ekonomska kriza je bila 1929–1932, druga največja kriza pa je bila med leti 2009 in 2013/14. Razlog je bila državna intervencija, kjer so ljudem omogočili nakup nepremičnin, in to tistim ljudem, ki so sicer imeli nezadostne prihodke. Ljudje so si to privoščili, ker je država omogočila take kredite. A rezultat te previsoke potrošnje ljudi je bil zelo drastičen. Tem ljudem potem v večini primerov ni uspelo zadržati svojih nepremičnin, ker so jim jih vzeli. Vrednosti nepremičnin so padle, krediti pa so ostali takšni, kot so bili. Oni so kredit morali poplačati, vrednosti pa več niso imeli v rokah, ker je vrednost nepremičnin zelo padla. Prodajali so hiše, da so vsaj delno poplačali kredite, ki so jih vzeli. Posledica vsega tega je bilo zelo zelo slabo stanje v gospodarstvu in tudi visoka brezposelnost. Te intervencije so rahlo problematične.

In o čem se pravzaprav midva pogovarjava? O tem, da se tvoja potrošnja prestavi v prihodnost, to je posojilo. Da ti prej uporabiš in potem vrneš. To mora biti dokaj preišljena stvar, če je neprejšljena, imamo za zgled primer Japonske in Amerike, kjer so bile velike krize. Ti dogodki so bili v zgodovini ekstremni. Takih dogodkov, kot je bil na Japonskem, prej še ni bilo, ameriška kriza pa je bila druga v zgodovini.

K: Tukaj je razlika v tem, da je študentsko obdobje neko zaključeno obdobje, v katerem lahko že konkretno načrtujemo. To je le neko obdobje, ki se konča. Glede študentskega servisa me zanima informacija, kolikokrat se študenti uspejo dogovoriti glede plačila. A obstajajo dohodki v okviru študentskega servisa, ki so redni dohodki, ali se vse gleda na urno postavko?

S: Rednega dohodka ni. Tukaj ni pogodbe, ki bi ti zagotavljala tak zaslužek. Ni pogodbe o zaposlitvi, ampak so to občasna, priložnostna dela, ki so tudi zelo zamenljiva. Smisel je, da se pridobiva izkušnje v več podjetjih. Plačilo je absolutno pomembno, te izkušnje pa prav tako. Treba je paziti, da mladi ne postanejo zelo izobraženi, a zelo neizkušeni. Podjetja so profesionalne strukture dela. Ko pride nekdo prvič v stik z delodajalcem, je to profesionalna in pogajalsko spretna oseba. Mlada oseba, ki prej še ni videla trga dela, podjetja, ampak samo knjigo, se bo prvič pogajala za svojo plačo in to za relativno veliko plačo, npr. 1300 evrov na mesec. Prvič bo prišla v stik s pogajanjem, ko bo šlo zares, ko bo začela hoditi v službo, kjer redno dela. Zelo dober stranski učinek študentskega dela so torej ta mala pogajanja, ki se dogajajo. Je pa tukaj, kot pri vseh trgih. Sta dva trga. So

delodajalci in delojemalci, kot celota – »celotna slika«. Vsi, ki delo dajejo: podjetja, društva, zavodi, tudi država daje delo študentom; na drugi strani pa so študentje, ki delo iščejo. To sta dva velika dela. Če se poglobiš v strukturo trga, spoznaš, da trga nista homogena. Niso vsi podobni tebi ali meni, ampak kar naenkrat dobiš zelo široko sliko. Tukaj prideta na površje ponudba in povpraševanje, kjer je tista velika gospodarska kriza med letoma 2008 in 2014. Takrat je bilo zelo malo ponudbe dela, skoraj je ni bilo. Študentov pa je bilo v bistvu ves čas vedno enako. Šlo je za nesorazmerje ponudbe in povpraševanja, danes pa je obratno. Danes je preveč dela za premalo študentov in zato se lahko študentje boljše pogajajo.

K: Pri prvih kreditih v Ameriki so bili ti namenjeni za premostitev težkih obdobij. Kredite so podajali neki bogatejši trgovci, za delavce, da so si kupili kmetijske inštalacije in stvari, ki so jih potrebovali za preživetje. Kupovanje luksuza je bilo malce sramotno. V kasnejših krizah pa so (pred krizo) ljudje kupovali luksuz, tako v Ameriki kot na Japonskem.

S: Vidiš, potrošnik ni racionalen kreditojemalec. Predpostavke, da je racionalen, ni. En del njih je racionalen, lahko da jih je pol racionalnih. Ampak dostikrat vsi zapravljajo preveč. Ideja je dobra, ampak jo je treba obravnavati z mero soli. Ni je mogoče uresničiti s tem, da so vsi ljudje racionalni. Pokažem ti na primeru Gaussove krivulje. Kadarkoli razmišljaš ali obravnavaš nek splošen pojav, kjer je veliko udeležencev za neko sistemsko rešitev, ne smeš izhajati iz sebe, ker si udeleženec. Ker si netipičen. Pri Gaussovi krivulji imaš neke ekstreme, povprečje in mediano. Nekaj je ljudi, ki bo vzelo ta kredit in bodo pazili ter se obnašali racionalno. Pazili bodo na stroške in bodo na boljšem. Tudi povprečneži bodo v neki nevtralni poziciji in ne bodo vsega zapravili. Določen delež ljudi pa bo prišel v velike težave. Vedno, ko imaš maso potrošnikov, kreditojemalcev ali pa kupcev avtomobilov, se ti bo zgodilo isto. Ljudje kupujejo avtomobile na kredit, to je splošen pojav. Če si ti kupiš avto, ki ga rabiš in si ga lahko privoščiš, je to dobro, ljudje pa kupujejo prevelike avte, predrage avte in sami sebe spravijo v težave.

K: Kaj pa veste o pokojninski blagajni Slovenije?

S: Veliko se ukvarjam tudi z varčevalnimi navadami ljudi in Slovenci vsi prisilno vlagajo denar v pokojninsko blagajno; to je sklad, ki je obvezen. Temu se ne moreš izogniti, zakon je tak, da gre del vsake plače sem. Vsi, ki imajo plačo, tudi vsi študentje, dajo delež v pokojninsko blagajno. Ampak pokojninska blagajna deluje tako, da nima prihrankov, je

prazna. Vsak mesec gre denar noter in ven. To je »pay as you go« sistem pokojninske rezerve. Podjetje plača prispevke, da dobi neka babica pokojnino. »Pay as you go« gre noter in takoj nato ven. Vsak mesec na ta način. Ni akumulacije, zavor, sklada. Pri tem država iz proračuna in davkov dodaja zraven, da gredo ta sredstva lahko naprej za starejše občane. Sistem je porušen. To, kar so oni dajali, ni več shranjeno, to, kar vlagamo mi, pa se beleži in gre neposredno za njih. To je drugače kot tam, kjer imaš sklad, vsak mesec daš 30 evrov in tam je tvoj denar; ta denar ni šel drugam – se nalaga in vsak mesec imaš več. Ta sklad je tvoj, tvoje premoženje. »Pay as you go« gre takoj naprej, to pa je premoženje, ki se nalaga. Tega v Sloveniji ni. To je zelo redko, da bi ljudje sistemsko varčevali za pokojnino. Nekaj je, večinoma pa ni. Država ima tudi Štipendijski sklad; lahko bi rekel tudi, da država podeljuje štipendije, a v nekaterih primerih daje kredite in še bolj ugodne obrestne mere. Naj torej to uredi država, saj ima proračun in tudi ves čas se lahko in tudi se zadolžuje. Država se zadolžuje in potem izdaja obveznice – teh je za 100 milijonov. Lahko bi to dala Štipendijskemu skladu, oni pa bi ta denar počasi razdelili po neki taki shemi. Pri tem bi bilo jasno, da štipendij ne vračaš, posojila pa. Pri tem se ustvari nekakšen kriterij, kdaj nekdo dobi posojilo. Komercialne banke imajo svoje lastnike in če bi bil jaz lastnik banke, ne bi hotel, da se banka ukvarja z državnimi pomočmi. Banka je zato, da ustvarja dobiček. Države pa zasledujejo druge cilje, take, ki niso samo komercialni. Veš, država ima tudi SID banko, to je Slovenska izvozna in razvojna banka, ki bi lahko povezala vse nas, ki smo deležniki, in spodbudila razvoj celostnih študentskih posojil ter kasneje predala upravo neki novi agenciji.

POVZETEK

Diplomska naloga raziskuje vpliv študentskih posojil na bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca v izbranih državah. Namen raziskave je dvojen: prvič, ugotoviti, ali imajo države z višjim BDP na prebivalca pogosteje uvedena študentska posojila, in drugič, preučiti, ali se po njihovi uvedbi beleži rast BDP na prebivalca. Raziskava se osredotoča na države Evropske unije ter dodatnih devet držav zunaj EU, ki skupaj prispevajo več kot 70 % svetovnega BDP.

V teoretičnem delu so predstavljeni osnovni koncepti študentskih posojil, njihova vloga pri financiranju terciarnega izobraževanja in različni modeli financiranja izobraževanja. Raziskava temelji na kombinaciji kvalitativnih in kvantitativnih metod, pri čemer je bil izveden pregled relevantne literature in prikazani podatki o BDP na prebivalca ter sistemih študentskih posojil po posameznih državah. Empirični del vključuje primerjalno raziskavo držav, ki imajo različne pristope k financiranju študija, ter interpretacijo ključnih gospodarskih indikatorjev.

Glavne ugotovitve kažejo, da večina držav z visokim BDP na prebivalca ponuja določeno obliko študentskih posojil, čeprav obstajajo izjeme. Prav tako se je pokazalo, da uvedba študentskih posojil ni neposredno povezana z rastjo BDP, saj na gospodarsko rast vplivajo številni drugi dejavniki, kot so agregatna potrošnja, trg dela in širše ekonomske politike. Intervju s Sebastjanom Česnikom, direktorjem E-študentskega servisa, je zagotovil dodatni vpogled v izzive in priložnosti pri uvajanju študentskih posojil v Sloveniji ter osvetlil pomen sistemskih rešitev, prilagojenih specifičnim nacionalnim okoliščinam.

Rezultati raziskave poudarjajo potrebo po premišljenem oblikovanju sistemov študentskega financiranja, ki bi izboljšali dostopnost izobraževanja in hkrati prispevali k stabilnemu gospodarskemu razvoju. Pri tem je pomembno upoštevati tudi socialno pravičnost in dolgoročne učinke študentskih dolgov na posameznike in družbo kot celoto.

Ključne besede: študentska posojila, bruto domači proizvod, financiranje visokega šolstva, socialna pravičnost, dostopnost izobraževanja, terciarno izobraževanje, državne politike izobraževanja, gospodarski razvoj, človeški kapital.

ABSTRACT

EDUCATION LOANS FOR STUDENTS: A STUDY OF STUDENT LOANS WORLDWIDE IN RELATION TO GDP PER CAPITA

The thesis explores the impact of student loans on gross domestic product (GDP) per capita in selected countries. The research has a dual purpose: first, to determine whether countries with higher GDP per capita are more likely to have established student loan systems, and second, to examine whether the introduction of such loans correlates with an increase in GDP per capita. The research focuses on European Union states as well as nine additional non-EU countries, which together account for 70% of global GDP.

The theoretical section presents the fundamental concepts of student loans, their role in financing tertiary education, and different models of education financing. The research is based on a combination of qualitative and quantitative methods, including a review of relevant literature and an examination of data on GDP per capita and student loan systems across various countries. The empirical part involves a comparative study of different approaches to education financing and an interpretation of key economic indicators.

The main findings indicate that most countries with a high GDP per capita offer some form of student loans, although exceptions exist. The study also suggests that the introduction of student loans is not directly linked to GDP growth, as economic expansion is influenced by various other factors, such as aggregate consumption, labor market conditions, and broader economic policies. An interview with Sebastjan Česnik, director of the E-Student Service, provided additional insight into the challenges and opportunities associated with implementing student loan systems in Slovenia, emphasizing the importance of solutions tailored to national contexts.

The research highlights the need for well-designed student financing systems that improve access to education while contributing to stable economic development.

Keywords: Student loans, gross domestic product (GDP), higher education financing, social justice, education accessibility, tertiary education, state education policies, economic development, human capital.

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani Kristjan-Jean Gruden

vpisna številka 36181010

izjavljam,

da je zaključno delo z naslovom RAZISKAVA O ŠTUDENTSKIH
POSOJILIH GLEDE NA BRUTO DOMAČI PROIZVOD NA PREBIVALCA, ki
sem ga napisal pod mentorstvom dr. Primož Dolenca in mag. Jasmine Jagodnik,

- rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- da so dela in mnenja drugih, ki sem jih uporabil v zaključnem delu, ustrezno citirana,
- da se zavedam, da je plagiatorstvo kaznivo po zakonu,
- da se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo, za moj status na fakulteti ter ukrepov Fakultete za pravo in ekonomijo v skladu z njenimi pravili,
- da je elektronska oblika identična tiskani obliki dela,
- da je delo jezikovno primerno in urejeno skladno s fakultetnimi pravilniki objavljenimi na spletni strani fakultete.

Kraj, datum: Ljubljana, 26. 03. 2025

Podpis avtorja: _____